

VBDO

**Duurzaam Stemadvies:
Decharge van Bestuurders**

Duurzaam Stemadvies: Decharge van Bestuurders

PROJECT NUMBER P671

drs. Ernst van Weperen
augustus 2007

1	Samenvatting	3
2	Over de VBDO	4
3	Inleiding	5
3.1	Probleemanalyse en achtergronden	5
3.2	Decharge van bestuurders	6
3.3	Doelstellingen van het project	6
4	Methode en bronnen	7
4.1	Methoden	7
4.2	Afbakening project	7
5	Resultaten en ervaringen	8
5.1	Inleiding	8
5.1.1	ABN AMRO	8
5.1.2	Akzo Nobel	9
5.1.3	DSM	9
5.1.4	Heineken	10
5.1.5	ING	10
5.1.6	Numico	11
5.1.7	Philips	11
5.1.8	SBM Offshore	12
5.1.9	Shell	13
5.1.10	Unilever	14
5.2	CSR Voting advice	15
6	Conclusies	17
7	Aanbevelingen	18
	Bijlage 1 Bedrijfscases	19
	ABN AMRO	19
	AKZO NOBEL	20
	DSM	22
	HEINEKEN	23
	ING	26
	NUMICO	29
	PHILIPS	32
	SBM OFFSHORE	37
	SHELL	40

1./ Samenvatting

De VBDO is in 2005 begonnen met het verstrekken van een duurzaam stemadvies. Dit stemadvies kunnen leden van de VBDO gebruiken om tijdens aandeelhoudersvergaderingen van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen te stemmen. In eerste instantie was het advies hoofdzakelijk toegespitst op één agendapunt, de goedkeuring van het jaarverslag. In 2006 werd het stemadvies uitgebreid voor twee agendapunten, de beloning van bestuurders en de benoeming van commissarissen. Voor het jaar 2007 heeft de VBDO haar duurzaam stemadvies wederom verder uitgebreid door een advies te verstrekken over de decharge van bestuursleden. Het duurzame stemadvies voor de decharge van bestuursleden is het onderwerp van dit project. Voor de agendapunten waar de VBDO tot op heden geen eigen advies over heeft geformuleerd maakt de VBDO gebruik van European Corporate Governance Service (ECGS) profielen welke verstrekt worden door Dutch Sustainability Research (DSR).

Het idee achter het stemadvies 'decharge van bestuursleden' is dat bestuurders van ondernemingen die een beleid voeren dat direct geassocieerd kan worden met misstanden op economisch, milieu en/of sociaal gebied, niet gedechargeerd kunnen worden. Met andere woorden: bestuurders van bedrijven die niet maatschappelijk verantwoord ondernemen (= MVO = duurzaam ondernemen) worden hiervoor aansprakelijk gesteld.

De VBDO heeft in 2007 voor tien ondernemingen een duurzaam stemadvies uitgebracht voor alle genoemde agendapunten. Het is de intentie om het aantal ondernemingen, waarvoor de VBDO in 2008 een stemadvies ontwikkelt, uit te breiden.

Alvorens verder in te gaan op het specifieke project is het belangrijk om de wisselwerking tussen het agendapunt 'goedkeuring van het jaarverslag' en het agendapunt 'decharge van bestuursleden' vast te stellen. Het eerste agendapunt heeft een duidelijke top-down benadering. Ondernemingen verschaffen informatie van strategisch niveau in hun duurzaamheidsverslag, soms ondersteunt door lokale initiatieven. Het project decharge van bestuursleden heeft de opzet om inzicht te krijgen in de praktijk, met ander woorden een bottom-up benadering. De VBDO wil van lokale non profit organisaties zelf horen wat zij vinden van de activiteiten van de ondernemingen. Op deze manier ontstaat een meer evenwichtig totaalbeeld van de prestaties van de onderneming doordat verschillende partijen aan het woord worden gelaten. Hierbij dient voorop gesteld te worden dat de VBDO de informatie van de verschillende partijen van gelijke waarde acht en een neutraal beeld probeert te schetsen van de (vaak) verschillende opvattingen.

Om tot betrouwbare en onafhankelijke informatie te komen over de duurzaamheidsprestaties van een bedrijf in het veld, is onderzoek nodig. Dit onderzoek is in opdracht van de VBDO door Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO) uitgevoerd. Door middel van onderzoek en het coördineren van zowel nationale als internationale MVO netwerken verkrijgt en verspreidt SOMO informatie en analyses ten behoeve van duurzame en eerlijke bedrijfsvoering en productie. De centraal vergaarde informatie was de basis voor de bedrijfsprofielen die SOMO voor de tien ondernemingen heeft opgesteld. Deze profielen heeft VBDO vervolgens gebruikt om te komen tot een duurzaam advies op het agendapunt decharge. Bovendien heeft de VBDO bij verschillende Algemene Vergadering van Aandeelhouders een vraag gesteld op basis van een casus waarvan zij dacht dat deze het meest urgent was.

De kern van de boodschap voor dit project is neutraliteit door transparantie. VBDO beoogt uiteindelijk een beeld te schetsen waar verschillende internationale belangenorganisaties aan het woord komen en waar ondernemingen in de gelegenheid worden gesteld om een antwoord te geven.

2./ Over de VBDO

De VBDO, de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling, werkt aan de verduurzaming van de kapitaalmarkt. Dat doet zij met activiteiten die enerzijds de kapitaalmarkt uitdagen nieuwe initiatieven te nemen: initiëren en anderzijds binnen die kapitaalmarkt aan te geven wat gewenste en wat ongewenste ontwikkelingen zijn: opiniëren. Dit doet zij zowel aan de aanbodkant van de kapitaalmarkt (institutionele en particuliere beleggers) als aan de vraagkant (de Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen).

Het belangrijkste middelen aan de vraagkant is engagement. De VBDO is de enige organisatie in Nederland die de belangen van duurzame beleggers vertegenwoordigt. Namens haar leden, particuliere en institutionele beleggers, voert de VBDO een dialoog met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over hun duurzaamheidsbeleid, -prestaties en -verslaglegging. De VBDO doet dat onder meer door het stellen van kritische vragen op aandeelhoudersvergaderingen, door het voeren van gesprekken met ondernemingen op bestuurs- en managementniveau en door het organiseren van debatten met stakeholders. De VBDO formuleert jaarlijks een duurzaam stemadvies dat zij gebruikt om (met volmacht van haar leden) duurzaam te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. De leden van de VBDO kunnen het duurzaam stemadvies ook gebruiken bij het bepalen van hun eigen stemgedrag. Op verzoek van haar institutionele leden heeft de VBDO het VBDO Platform opgericht. Dit Platform komt regelmatig bij elkaar en bespreekt de laatste ontwikkelingen in duurzaam beleggen en duurzaam ondernemen.

Daarnaast voert de VBDO in opdracht van diverse instanties (overheden en maatschappelijke organisaties) en in samenwerking met adviesbureaus onderzoeken uit naar de prestaties van ondernemingen op diverse duurzaamheidsonderwerpen en de omvang en groei van de Nederlandse/Europese duurzame spaar- en beleggingsmarkt. De VBDO is mede-organisator van seminars over duurzaam ondernemen en duurzaam beleggen. Voor haar leden publiceert de VBDO elke twee maanden een nieuwsbrief (VBDO Bericht) en elke twee jaar een gids van alle NL duurzame spaar- en beleggingsproducten.

De VBDO werkt themagewijs. Een belangrijk thema was in het verleden transparantie, omdat de duurzaamheidsprestaties van ondernemingen alleen te beoordelen zijn wanneer zij daar zelf transparant en betrouwbaar over rapporteren. Inhoudelijke onderwerpen waarop de VBDO de prestaties van ondernemingen meet zijn bijvoorbeeld energiegebruik en biodiversiteit. Een belangrijk thema voor 2007 is naast ketenbeheer, de decharge van bestuurders. In hoofdstuk drie zal dit thema verder worden toegelicht. Daarnaast zal de VBDO onderzoek uitvoeren naar de bijdrage van ondernemingen aan realisatie van de Millenium Development Goals en lokale economische ontwikkeling.

Dit project past in de kernactiviteit van de VBDO, namelijk het voeren van een dialoog met beursgenoteerde ondernemingen over hun beleid en prestaties op het gebied van duurzaam ondernemen op basis van benchmarks. Tijdens de jaarlijkse bezoeken van de aandeelhoudersvergaderingen en gesprekken met ondernemingen zal de VBDO de Benchmark MVK onder de aandacht brengen. De VBDO zal vragen om een reactie van de onderneming op de resultaten van de benchmark.

De Benchmark MVK maakt deel uit van de themagerichte werkwijze van de VBDO. Op het thema Transparantie wordt een benchmark al enkele jaren naar volle tevredenheid gebruikt.

3./ Introduction

3.1 Probleemanalyse en achtergronden

Bedrijven en duurzame ontwikkeling

Alle ondernemingen hebben een waardeketen. In deze waardeketen zullen de meeste ondernemingen alles in het werk stellen om zo correct mogelijk te handelen, zowel upstream (leveranciers) als downstream (afnemers, recycling, afvalverwerking). Het is echter onvermijdelijk dat er misstanden plaatsvinden waardoor veel bedrijven direct of indirect betrokken zijn bij (of gekoppeld kunnen worden aan) praktijken die niet duurzaam zijn. Voorbeelden zijn;

- productieomstandigheden (in de keten) die het milieu schaden;
- productieomstandigheden die niet in lijn zijn met internationaal geaccepteerde arbeidsnormen
- schendingen van mensenrechten
- innovaties zijn niet gericht op duurzaamheid (zoals bijvoorbeeld het verlengen van een product-levenscyclus), maar op het vergroten van de consumptie, zonder oog te hebben voor de recycling en afvalverwerking;
- investeringen in met name ontwikkelingslanden worden hoofdzakelijk gedaan uit kostenoverwegingen.

Ecologische, economische en sociale duurzame ontwikkeling worden bij veel investeringen uit het oog verloren.

Beïnvloeding om tot duurzame ontwikkeling te komen

De druk om duurzame bedrijfsvoering en productie te ontwikkelen wordt vanuit verschillende kanten uitgeoefend. Overheden, consumenten en milieuorganisaties/maatschappelijke organisaties hebben hier een belangrijke verantwoordelijkheid. De grootste invloed op bedrijven hebben echter de aandeelhouders. Doordat de rendementseisen van aandeelhouders lang gedefinieerd zijn als oorzaak van duurzaamheidsproblemen, is de doelgroep van beleggers nog onvoldoende gebruikt om juist invloed uit te oefenen op een verbetering van het MVO beleid van bedrijven. De VBDO richt zich juist op deze doelgroep en wil met nieuwe adviezen de beïnvloedingsmogelijkheden vergroten.

Informatievoorziening voor de aandeelhouder is onvoldoende

Veel particuliere beleggers zullen niet op de hoogte zijn van de mogelijkheden en de invloed die zij met duurzaam stemmen kunnen hebben op het beleid van een onderneming. De VBDO wil daarom deze groep de mogelijkheid bieden daar op een eenvoudige wijze tóch invulling aan te geven. Daarnaast hebben institutionele en particuliere beleggers vaak een gebrek aan betrouwbare en onafhankelijke informatie over de werkelijke duurzaamheidsprestaties van een bedrijf en kunnen zij hun invloed om het bedrijfsbeleid bij te sturen daarom niet optimaal inzetten.

De laatste jaren is de invloed van aandeelhouders sterk veranderd. De diverse schandalen rond beursgenoteerde ondernemingen in binnen- en buitenland hebben er onder andere toe geleid dat de invloed van aandeelhouders (waaronder ook particulieren) sterk is toegenomen. Ook in Nederland is dat proces met name door de aanbevelingen van de Commissie Tabaksblat ¹ in een stroomversnelling gekomen. Inmiddels heeft dit er bijvoorbeeld toe geleid dat het kabinet een wetswijziging heeft ingevoerd die het mogelijk maakt dat particulieren via internet hun stem voor aandeelhoudersvergaderingen kunnen gaan uitbrengen, dus zonder de noodzaak zelf fysiek op de vergadering aanwezig te zijn (wet giraal effecten verkeer). Deze ontwikkeling biedt logischerwijs particuliere beleggers ook de mogelijkheid "duurzaam" te gaan stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Een duurzame belegger baseert zijn of haar stemgedrag op een grote verscheidenheid aan economische, sociale en milieu aspecten. In het bepalen van het stemgedrag wordt gekeken of het opereren van een onderneming de belangen van al haar key stakeholders behartigt zonder dat de behoeften van toekomstige generaties op het spel wordt gezet.

Beursgenoteerde ondernemingen leggen op hun jaarlijkse aandeelhoudersvergadering verantwoording af aan hun aandeelhouders (= beleggers) over het door hen gevoerde (financiële) beleid. De VBDO vraagt ondernemingen om tevens verantwoording af te leggen over hun duurzaamheidsbeleid, dat wil zeggen: over economische, sociale en milieuaspecten van de bedrijfsvoering. De VBDO verwacht van ondernemingen dat zij in een afzonderlijk duurzaamheids-

¹ Aanbeveling 6 monitoring commissie corporate governance code:
www.commissiecorporategovernance.nl/Aanbevelingen%20wetgeving

verslag, of geïntegreerd in de financiële verslaglegging, transparant publiceren over hun duurzaamheidsbeleid en de resultaten daarvan. En dat de ondernemingen een continue verbetering laten zien in hun duurzaamheidsprestaties.

3.2 Decharge van bestuurders

Met ingang van 2005 heeft de VBDO een duurzaam stemadvies opgesteld voor haar leden. In dit stemadvies staat hoe men als aandeelhouder duurzaam kan stemmen op de verschillende agendapunten van een aandeelhoudersvergadering. In 2005 was het VBDO duurzaam stemadvies alleen van toepassing het agendapunten, de "goedkeuring jaarverslag". Dit agendapunt beoordeelt ondernemingen op hun transparantie over hun duurzame prestaties. In 2006 werd het advies duurzaam stemadvies uitgebreid naar de agendapunten "vaststellen beloningsbeleid bestuurders" en "benoeming commissarissen".

In het aandeelhoudersvergaderingenseizoen 2007 heeft de VBDO haar duurzaam stemadvies verder uitgebreid door een advies te formuleren voor het agendapunt "decharge van de raad van bestuur". Bij deze agendapunten vraagt de onderneming aan haar aandeelhouders goedkeuring voor het in het afgelopen boekjaar gevoerde beleid (raad van bestuur) en gevoerde toezicht (raad van commissarissen). Ten opzichte van het eerste agendapunt (goedkeuring jaarverslag) in het VBDO stemadvies wordt de onderneming in dit agendapunt meer inhoudelijk onder de loep genomen: er wordt in het veld gekeken of de ondernemingen conform haar eigen duurzame beleid heeft gehandeld.

De décharge van bestuurders en commissarissen vindt plaats na de goedkeuring van het beleid. Dat wil zeggen: décharge vindt plaats nadat de feiten zoals deze geformuleerd zijn in het jaarverslag en de jaarrekening formeel geaccepteerd zijn. Er wordt ook mee verklaard dat geen juridische stappen zullen worden ondernomen tegen bestuurders voor het besturen van de organisatie tijdens de beschreven periode. De decharge is geldig voor de gepresenteerde feiten. Nadat de decharge plaats heeft gevonden, verminderen de rechten van aandeelhouders om compensatie van eventueel geleden schade te krijgen en wordt vervolging van bestuursleden moeilijker. Dit agendapunt wordt afzonderlijk in de algemene vergadering in stemming gebracht. Als aandeelhouders geen décharge verlenen, betekent dit dat zij niet instemmen met het gevoerde beleid en zijn bestuurders ook niet ontslagen van verplichtingen die voortvloeien uit het gevoerde beleid. De bestuurders kunnen dan eenvoudiger juridisch aansprakelijk gesteld worden voor misstanden op duurzaamheidsgebied (NB: voor zover bekend is dit tot nu toe nog nooit gebeurd).

Om een duurzaam stemadvies te kunnen formuleren voor deze beide agendapunten moet de VBDO inzicht hebben in de resultaten van het duurzaamheidsbeleid van de onderneming. Met andere woorden: indien geconstateerd kan worden dat de onderneming stelselmatig betrokken is bij schandalen en/of incidenten op sociaal- of milieugebied, kan decharge niet verleend worden.

3.3 Doelstellingen van het project

In de vorige paragraaf werd de graduele ontwikkeling van het duurzaam stemadvies van de VBDO beschreven. In 2007 heeft de VBDO, zoals gezegd, haar advies verder uitgebreid door een duurzaam stemadvies te formuleren voor het agendapunt "decharge van de raad van bestuur".

De doelstelling van het project was tweeledig:

Ten eerste wilde de VBDO met dit project het reeds gevoerde aandeelhoudersactivisme verder bevorderen. De uitbreiding van het bestaande duurzaam stemadvies heeft de duurzame belegger de mogelijkheid verschaft om op meer vlakken haar duurzaam stem te laten gelden.

Ten tweede moeten ondernemingen, door de stem van de duurzame belegger, bewogen worden om beter te gaan presteren op verschillende duurzaamheidsaspecten, waaronder milieu en sociale aspecten. Dit is het uiteindelijke doel van het totale duurzaam stemadvies,

4./ Methode en bronnen

4.1 Methoden

VBDO gebruikt voor haar eigen quick scans steevast de bronnen die de onderneming zelf publiekelijk beschikbaar stelt. De resultaten van deze quick scans worden gebruikt in de engagement met de betreffende ondernemingen. Het onderzoek voor het project 'decharge van bestuurders' is in opdracht van de VBDO uitgevoerd door SOMO. Om tot haar onderzoeksresultaten te komen heeft SOMO gebruik gemaakt van verschillende bronnen waaronder;

- databases (o.a. pers, vakbladen en bedrijfsinformatie),
- journals
- informatie van maatschappelijke organisaties
- het internet.

De methodiek die SOMO hiervoor hanteerde was een quick scan methodiek. In deze methodiek kijkt SOMO in hoeverre de onderzochte ondernemingen opereren conform Internationaal erkende standaarden op sociaal en milieu vlak, zoals de OESO richtlijnen.³

4.2 Afbakening project

Gezien het feit dat dit de eerste keer was dat de VBDO een duurzame invulling gaf aan het agendapunt decharge van bestuurders, is er gekozen voor een selecte groep van tien grote aan de beursgenoteerde Nederlandse ondernemingen. Deze ondernemingen waren geselecteerd, op basis van notering in de AEX, activiteiten in het buitenland en gevoeligheid van de bedrijfssector voor misstanden:

- 1 ABN AMRO
- 2 Akzo Nobel
- 3 DSM
- 4 Heineken
- 5 ING Groep
- 6 Numico
- 7 Philips
- 8 SBM Offshore
- 9 Shell
- 10 Unilever

Van deze ondernemingen zal in hoofdstuk 5 een korte beschrijving worden opgenomen van de resultaten die uit het SOMO onderzoek naar voren zijn gekomen. Tevens zal per onderneming een korte en algemene beschrijving plaatsvinden van de ervaringen. Deze 2 elementen zullen de basis vormen van een paragraaf over de verbeterpunten voor het onderzoek van volgend jaar.

³ CSR quickscan; company scan on corporate social responsibility, www.somo.nl

5./ Resultaten en ervaringen

5.1 Inleiding

SOMO heeft voor elk van de tien ondernemingen in de onderzoeksgroep een profiel opgesteld. De profielen werden gecompileerd op basis van de informatie die men abstraheerde uit verschillende bronnen (zie paragraaf 4.1). VBDO heeft deze profielen vervolgens geanalyseerd en die cases geselecteerd waarvan zij dacht dat deze het meest relevant en urgent waren. Het belangrijkste criterium voor de VBDO, dat relevantie en urgentie bepaald, is dat de betreffende casus nauw verbonden is met de kernactiviteiten van de onderneming.

In paragraaf 5.1 wordt per onderneming de cases beschreven die de VBDO het meest relevant vond. Tevens zal in dit hoofdstuk het uiteindelijke duurzame stemadvies worden weergegeven. Een meer uitgebreide samenvatting van de verschillende cases is te vinden in bijlage 1. Hoofdstuk 5.2 geeft een overzicht van het stemadvies van de VBDO inzake de decharge van bestuurders.

5.1.1 ABN AMRO

ABN AMRO was een van de partijen die veel kritiek had op de profielen die door SOMO waren opgesteld. De onderneming besloot daarom niet te reageren op de resultaten van de SOMO quickscan. Een belangrijk onderliggend motief voor ABN AMRO om niet te reageren was het overname gevecht waarin de bank ten tijde van het onderzoek verkeerde. Hierdoor werd duurzaamheid op het tweede plan geschoven. Het gevolg van de beslissing van de bank was dat de resultaten van het onderzoek mee zijn genomen zonder reactie van ABN AMRO. Wel heeft de VBDO in haar duurzaam stemadvies rekening gehouden met de overname perikelen rondom de bank.

Vier cases uit het onderzoek hadden rechtstreeks betrekking op de kernactiviteiten van de onderneming. Daarnaast waren er nog verschillende cases die niet rechtstreeks gekoppeld waren aan kernactiviteiten. Doordat ABN AMRO geen reactie gaf werd het voor de VBDO moeilijk te bepalen welke cases nader aandacht verdiende. De vier cases die volgens de VBDO betrekking hadden op de kernactiviteiten van de onderneming waren:

- De financiering van een milieu gevoelige operatie ten aanzien van een mijn op Rapu Rapu
- De betrokkenheid bij het Sakhalin 2 project
- Een casus die betrekking heeft op de mogelijke aansprakelijkheid van ABN AMRO op lekkages van de BTC olie pijpleiding.
- De financiering van een lening aan twee clusterbom producenten in 2005. De reden waarom dit project is meegenomen terwijl een van de afbakeningscriteria 'vermeende incidenten over 2006' is, is omdat deze financiering doorsleep had in 2006.

VBDO heeft uiteindelijk besloten om op de Algemene vergadering van aandeelhouders één van de vier cases er uit te lichten middels een vraag. Deze vraag had betrekking op de casus rond Rapu Rapu.

"VBDO begreep uit het SOMO profiel van ABN AMRO dat de bank deel uitmaakt van een syndicaat van banken dat de mijnoperaties financieren van Lafayette Fillippines op het eiland Rapu-Rapu. Dit project werd vanaf het begin geplaagd door controversen. Verschillende onderzoeken door zowel de overheid als Non profit organisaties hebben een serie serieuze milieu technische en sociale problemen geïdentificeerd waaronder olie lekken, fraude, en de beschadiging van fragiele milieu ecosystemen. Op februari 2007, vergezeld door zware protesten van Non profit organisaties, werd de mijn heropend na een periode gesloten te zijn door de Filippijnse regering. ABN AMRO noemt in haar duurzaamheidsverslag een casus dilemma die heel waarschijnlijk dit voorval behandeld, ondanks dat er geen namen worden genoemd.

Alhoewel ABN AMRO haar standpunt goed uitlegt, vindt de VBDO de kritieken uit verschillende hoeken zwaar en structureel van aard. De VBDO zou graag horen van ABN AMRO concreet een termijn horen waarin de situatie verbeterd moet zijn”

De reactie van bestuursvoorzitter Rijkman Groenink maakte duidelijk dat deze andere dingen aan zijn hoofd had. Hij stelde dat dit voorval hem onbekend was, maar dat hij er later op terug zou komen. Dit tot ongenoegen van de VBDO omdat zij de vragen een aantal dagen van te voren had toegestuurd. Toen dhr Groenink na een vergadering van 6 uur er door de VBDO op gewezen werd dat hij er op terug zou komen, stelde hij dat de specifieke casus een vertrouwelijke zaak was en dat de ABN AMRO kon er niet teveel over kwijt kon. Er werd toegezegd dat de situatie 'actief werd bekeken' en dat de bank desgevraagd hierover wel in overleg wilde met de VBDO.

Al met al een teleurstellend antwoord op de vraag. Dit was echter consistent met de andere antwoorden en een grote kentering ten opzichte van voorgaande jaren waarin ABN AMRO zich onderscheidde in haar kennis en antwoorden op het gebied van duurzaamheid. De VBDO kon tot op zekere hoogte wel begrip opbrengen voor de situatie waarin de bank en haar bestuur zich bevonden.

Mede door de overnameperikelen en het feit dat 2007 het eerste jaar is dat VBDO dit project onderneemt heeft de VBDO het advies gegeven om op het agendapunt decharge *te onthouden van stemmen*.

5.1.2 Akzo Nobel

De quickscan die SOMO heeft uitgevoerd op AKZO NOBEL leverde voor de VBDO één casus op die zij onderscheidde in een anders vrij 'schoon' profiel. Het incident had betrekking op een serie van boetes, eisen en onderzoeken met betrekking tot vermeend anticoncurrerend gedrag en was gerelateerd aan het placebo gebruik voor een medicijn met de naam Asenapine dat dochter Organon op de markt bracht. Inmiddels is deze dochter van de hand gedaan door AKZO Nobel.

Door de complexiteit van de casus, het feit dat dit een recent verkochte dochter was en vooral door het feit dat VBDO de voorkeur gaf aan vragen die voortkwamen uit andere VBDO projecten, (o.a. het project remuneratie en duurzaamheid) heeft de VBDO afgezien van vragen stellen over dit onderwerp. Gezien het laag aantal incidenten heeft VBDO het advies verstrekt om voor de decharge van de bestuursleden te stemmen.

5.1.3 DSM

DSM had, net als sectorgenoet AKZO NOBEL, een relatief schoon profiel. Bij DSM is er één casus waar de VBDO tijdens de AVA vragen over heeft gesteld. Het was een casus in India en had betrekking op een milieu probleem waarbij de lokale gemeenschap zich zorgen maakte over de kwaliteit van het drinkwater als gevolg van besmetting door de activiteiten van een productiefaciliteit van DSM. DSM heeft adequaat op de casus gereageerd die SOMO in het profiel voorlegde.

Toch stelde VBDO een vraag ten aanzien van dit vermeende incident tijdens de aandeelhoudersvergadering. VBDO vroeg in deze zaak om opheldering en vroeg tevens of deze casus volgend jaar opgenomen zou kunnen worden in het duurzaamheidsverslag. Bestuurslid Dhr Zuidam legde uit dat DSM niet betrokken was bij de grondwatervervuiling waar de verschillende dorpen over klaagden. De fabriek ligt benedenstroom en het water stroomde met andere woorden van de dorpen af. Wel maakte hij zich zorgen om een naastgelegen fabriek. Deze was sinds enige tijd dicht maar nader onderzoek wees uit dat er wat gevaarlijke substanties zoals asbest in de fabriek zaten. VBDO is zeer benieuwd naar de casus beschrijving volgend jaar. Vanwege het lage aantal incidenten heeft de VBDO het advies verstrekt om vóór de decharge van de bestuursleden te stemmen.

5.1.4 Heineken

Bij Heineken heeft de VBDO één casus uit het profiel gelicht. Deze casus heeft betrekking op de promotie van bier door vrouwen in Cambodja". Heineken zet in Zuid-Oost Azië jonge dames in om haar bier aan de man te brengen. Er zijn echter regelmatig berichten dat Internationale arbeidsstandaarden worden overtreden en dat deze dames worden uitgebuit. Heineken reageerde adequaat door een duidelijk beeld te geven van de manier waarop zij tegen deze casus aankijken. Ze erkennen het probleem en nemen al jaren hun verantwoordelijkheid. Ondanks dat blijven er hardnekkige klachten

De casus werd vertaald in een vraag voor de algemene vergadering van aandeelhouders. VBDO erkende de inspanningen van Heineken middels verschillende programma's die de situatie moeten verbeteren en complimenteerde Heineken met het feit dat de organisatie de casus behandelt in het duurzaamheidsverslag. De VBDO stelde echter vast dat de rapporten die de VBDO binnenkrijgt over cases waarbij arbeidsrechten nog steeds worden geschonden hardnekkig van aard zijn. VBDO vroeg daarom aan Heineken of ze de naleving van een opgestelde code onafhankelijk wil laten monitoren en hierover bij de volgende ava wil rapporteren. Tot grote tevredenheid van de VBDO kreeg zij hierop een positief antwoord.

Ondanks de toezegging van Heineken ten aanzien van de bier promotie dames wil de VBDO eerst zien wat er volgend jaar met deze casus gaat gebeuren. Op basis hiervan heeft de VBDO geadviseerd te onthouden van stemmen.

5.1.5 ING

ING was in eerste instantie niet te spreken over de kwaliteit van het profiel dat SOMO heeft opgesteld. Veel van de genoemde 'vermeende' incidenten waren niet toegespitst op de kernactiviteiten of outdated, zo was het argument. Bovendien waren veel van de cases rechtstreeks uit kranten geplukt en had het hele profiel een beschuldigende onderton (het ontbrak met andere woorden aan neutraliteit). Uiteindelijk zijn de VBDO, SOMO en ING in onderling overleg tot een bevredigend resultaat gekomen en heeft dit geleid tot een profiel wat als voorbeeld kan gelden voor komend jaar. De cases die rechtstreeks betrekking hadden op de kernactiviteiten werden van adequaat commentaar voorzien door ING.

De volgende cases werden door de VBDO onderscheiden;

- De financiering van een lening aan producenten van controversiële wapens (1). ING was in 2005 een van de 36 banken in een syndicaat dat aan wapenproducent Thales een lening had verstrekt. ING ontkent het bestaan van deze deal niet maar geeft aan dat haar vernieuwde defensiebeleid pas in 2005 van kracht is gegaan. Op basis van dit beleid zal het niet opnieuw leningen verstrekken aan een onderneming die zich toespitst op de productie van wapens.
- De financiering van een lening aan producenten van controversiële wapens (2). ING participeerde in een kredietverstrekking aan EADS. EADS is het moederbedrijf van Airbus maar ook een grote producent van wapens, waaronder nucleaire wapens. ING gaf aan dat men niet van plan was haar financiering van de Airbus operaties van EADS stop te zetten. ING heeft in deze casus bij wijze van uitzondering tevens afgezien van een uitsluitingsbrief. Een brief waarin zij expliciet duidelijk maakt dat ze de lening specifiek voor de airbus financiering uitgeeft.
- Asset management activiteiten voor derden die mensenrechten schenden - Twee cases, oliemaatschappij Total en supermarktketen Walmart. Total heeft activiteiten in Birma. Waar ING zelf geen zaken in Birma doet heeft ING instructies van derden uitgevoerd die ervoor kozen om in Total te investeren. Op het verzoek of men derden wilde overtuigen niet meer in Birma te investeren en de vraag of men aandelen van ondernemingen die in Birma actief waren te desinvesteren werd na aandachtige overweging besloten dat dit niet haalbaar was. Indirect is er een grote schare aan ondernemingen die gelinkt kunnen worden aan

Birma. ING zou haar beleggingsspectrum te zeer beperken als men een dergelijk uitgebreide groep ondernemingen zou uitsluiten. De Walmart casus had betrekking op de schending van arbeidsrechten. Alhoewel ING haar belang in Walmart heeft gereduceerd kan men een zeer klein percentage niet uitsluiten omdat er derden zijn die de promotie van mensenrechten niet ondersteunen.

De Birma casus werd voorgelegd aan het bestuur tijdens de ava van 2007. Het antwoord van CEO Tilmant was conform de initiële reactie van ING. ING investeert niet direct in projecten in dictatoriale regimes. In het geval van ondernemingen in het algemeen waar krediet aan worden verstrekt zoals Total, wordt gekeken naar de impact van de activiteiten. Total is voor een zeer gering gedeelte werkzaam in Birma, geen rede voor ING om haar daarom uit het kredietdomein te gooien. Zou ze dit wel doen dan wordt het beleggingsdomein te gering.

De VBDO heeft geadviseerd te onthouden van stemmen inzake de decharge van bestuurders. Er zijn een groot aantal cases uit het profiel naar voren gekomen die direct gelinkt kunnen worden aan de kernactiviteiten. ING is echter transparant en heeft op de betreffende cases een adequaat antwoord gegeven. Bovendien blijkt uit de continue verbetering in het duurzaamheidsverslag en het feit dat CSR als apart onderwerp op de agenda staat van de ava, dat ING zeer serieus met duurzaamheid bezig is.

5.1.6 Numico

De cases van Numico die betrekking hebben op de kernactiviteiten zijn hoofdzakelijk gekoppeld aan de vermeende marketing overtredingen ten aanzien van baby voeding. Alhoewel dit serieuze cases zijn koos de VBDO ervoor om aan vragen die voortkwamen uit andere VBDO projecten prioriteit te geven tijdens de ava.

Tevens staat het SOMO profiel stil bij de hoogte van het salaris van de bestuursvoorzitter van de onderneming, dhr. Bennink. Alhoewel de VBDO 15 miljoen aan beloning en bonussen ook exorbitant vindt, ligt de focus van de VBDO op de koppeling van beloning en de prestaties op het gebied van duurzaamheid. Deze vraag werd als zodanig ook gesteld. Het bestuur gaf aan hier welwillend tegenover te staan.

Tot slot was er tijdens de rondvraag nog een vraag van SOMO medewerker Tim Steinder. De vraag had betrekking op de overtreding van een aantal codes met betrekking tot marketing van babyvoedsel. Dit is een probleem wat eigenlijk continuerend is en ook door de regionale spreiding. In het onderzoek dat SOMO uitvoerde in opdracht van de VBDO kwam reeds een aantal problemen naar voren in Nederland, Engeland en Indonesië. De vraag was of dit op topmanagement niveau bekend was? En zo ja, worden daar dan ook concrete maatregelen tegen genomen?

De bestuurder die antwoord gaf stelde dat ze op de hoogte zijn van de dingen die er gebeuren binnen de World Health Organisation (WHO) en ook wat de richtlijnen zijn. Praktisch gezien vertaalt dit zich in speciale cursussen om op de hoogte te blijven en op alle manieren te controleren en ervoor te zorgen dat dergelijke dingen niet meer gebeuren. Dit neemt niet weg dat er af en toe dingen door het net slippen of dat bepaalde regionale interpretaties anders kunnen zijn. Uiteindelijk komt er een algemeen globaal gebruikte WHO code. Deze code zal vermoedelijk over 4 of 5 jaar wereldwijd de standaard zijn. Numico heeft niet de intentie om die code te breken maar om deze te volgen en als die onverhoopt gebroken wordt om de verantwoordelijken te corrigeren.

5.1.7 Philips

De VBDO was verrast over het aantal incidenten dat voortkwam uit het SOMO profiel. Het betreffen vooral incidenten in de keten. Op basis van de verslaglegging van Philips had de VBDO minder incidenten verwacht. Philips gaat in haar verslaglegging uitgebreid in op haar ketenbeheer activiteiten en was vorig jaar één van de vier genomineerden

voor de VBDO verantwoord ketenbeheer award.

Met name op het gebied van arbeidsrechten zijn een aantal verontrustende cases in China, Brazilië en Mexico uit het onderzoek naar voren gekomen. Lonen onder het wettelijke minimum, excessieve overuren, gedwongen arbeid, slechte omstandigheden omtrent veiligheid en gezondheid en buitensporige boetes zijn de belangrijkste schendingen die genoemd worden.

VBDO heeft de volgende cases uit het SOMO profiel van Philips gelicht;

- De overtreding van arbeidsrechten bij enkele Chinese leveranciers, met name ten aanzien van lage lonen, extreem lange werkdagen waaronder gedwongen overuren en gebrekkige veiligheid en gezondheidsomstandigheden
- Overtredingen van arbeidsrechten bij enkele leveranciers in Mexico, met name serieuze gezondheidsissues, verbod op vereniging en excessieve loon reducties vanwege punctualiteitsissues, continue tijdelijke contracten, een fictieve vakbond en discriminatie bij sollicitaties
- Gezondheid en veiligheid bij leveranciers in Brazilië

VBDO heeft tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders van Philips de cases in Mexico naar voren gehaald in de vorm van een vraag. Een van de redenen waarom deze cases naar voren zijn gehaald is omdat ze rechtstreeks afkomstig zijn van lokale non profit organisaties.

Dhr. Kleisterlee wist aan te geven dat alleen al vanwege het feit dat bekend was dat er vragen gesteld werden op de algemene vergadering van aandeelhouders, een van de Mexicaanse leveranciers heeft aangekondigd meteen maatregelen te nemen. Over de andere leveranciers was minder duidelijkheid maar dhr. Kleisterlee gaf aan dat als deze na een bepaalde periode de situatie niet verbeteren Philips het contract, conform procedure, beëindigt. Op de vraag of deze cases volgend jaar in het verslag opgenomen worden gaf dhr. Kleisterlee geen uitsluitel. Ook dit is onderwerp voor het volgende engagement moment met Philips.

Op basis van de zeer uitgebreide bespreking van de leveranciers in het duurzaamheidsverslag, de betrekkelijk korte termijn waarop Philips haar leveranciersprogramma op poten heeft gezet en de ambitie van Philips om zich te verbeteren, heeft VBDO geadviseerd te onthouden van stemmen. VBDO vond het aantal cases echter wel verontrustend en sprak de verwachting uit dat Philips de cases actief oppakt in 2007 en dat de situatie volgend jaar is verbeterd.

5.1.8 SBM Offshore

SBM Offshore, het voormalige IHC Calland, is in het verleden veelvuldig in het nieuws geweest door hun doorlopende activiteiten in Myanmar, het voormalige Birma. De onderneming is door deze continue stroom van kritiek ervaren geworden in het adequaat reageren op dergelijke kritiek. Hierbij dient te worden aangetekend dat ze zeer professioneel en, in de ogen van VBDO, positief omgaan met de kritiek. De reactie op de kritische noten die voortkwamen uit het SOMO profiel was niet anders. De cases die voortkwamen uit het profiel werden zonder noemenswaardig bezwaar van een reactie voorzien. VBDO heeft de volgende cases uit het SOMO profiel gehaald;

- De betrokkenheid van SBM bij het Sakhalin project - Het Sakhalin project is vanaf het begin gekoppeld aan controverse. Vele milieu organisaties wijzen op de grote potentiële schade voor dier en milieu, waaronder de Grijze walvis die dicht bij de boortlocatie haar voedingsgronden heeft. Bovendien wordt er gesproken van significante sociale impact voor de plaatselijke bevolking. SBM Offshore heeft een door Shell gecontracteerd schip dat betrokken is bij het project. De angst is dat door de extreme weersomstandigheden dit schip beschadigd raakt, met milieuschade tot gevolg. SBM Offshore stelde in deze dat het betreffende schip Okha ontworpen is op een manier dat het door jong en licht ijs kan drukken. Het heeft een verstevigde romp. Bovendien wordt de Okha in de wintermaanden losgekoppeld omdat er geen olie wordt geproduceerd in de wintermaanden. Er is echter in het verleden sprake geweest van kleine lekkages waardoor verschillende Non

- Profit Organisaties bezorgd blijven.
- SBM's betrokkenheid bij het Kashagan project - Een project dat qua potentiële milieu schade als gevolg van extreme weersomstandigheden vergelijkbaar is met het Sakhalin project. Bijkomend probleem is dat dit project gelokaliseerd wordt in een beschermd gebied, de ondiepe wateren van de noordelijke Kaspische zee.
 - De doorlopende aanwezigheid van SBM in Birma - SBM offshore is de afgelopen jaren regelmatig in het nieuws geweest vanwege hun doorlopende aanwezigheid in Birma. Door deze aanwezigheid wordt het dictatoriale regime van dit land, middels belastingen, ondersteund. De activiteiten van SBM gaan terug tot 1998. Het spreekt voor de onderneming dat er, ondanks het feit dat SBM doorgaande activiteiten heeft, grote inspanningen gedaan worden om gepaste maatregelen te nemen. SBM is relatief transparant over haar activiteiten, heeft SA8000 systemen geïmplementeerd om een zeker mate van sociale zekerheid te garanderen (De eigenlijke verificatie van de implementatie van het systeem wordt overigens intern geaudit omdat externe auditors niet geassocieerd willen worden met het regime) en neemt deel in rondetafel bijeenkomsten over mensenrechten.

De cases zijn door de VBDO niet in de vorm van een vraag gesteld bij de AVA van SBM Offshore. Dit heeft veel te maken met het feit dat de onderneming actief gemonitord wordt door verschillende partijen en een helder standpunt inneemt ten aanzien van de verschillende cases. Daarnaast heeft de VBDO eerder een engagementgesprek gehad met SBM Offshore waar ook verschillende cases aan de orde kwamen.

5.1.9 Shell

Shell was één van de partijen in de onderzoeksgroep die niet meewerkte aan het project. De onderneming had bezwaar tegen de kwaliteit van de informatie die in het profiel opgenomen is. De VBDO zal dit in hoofdstuk 5.2 meenemen in de bespreking van de algemene ervaringen. De algemene ervaringen zullen basis zijn voor aanbevelingen voor volgend jaar. De volgende cases zijn desalniettemin door de VBDO naar voren zijn gehaald;

- Het affakkelen van gas in de Niger Delta; De Niger delta wordt door vele partijen gezien als een van de meest door fossiele brandstoffen-beschadigde eco-systemen in de wereld. Een van de oorzaken van deze schade is het affakkelen van gas. Shell, als een van grootste participanten van een joint venture van oliemaatschappij en in Nigeria (SPDC), wordt al jaren ter verantwoording geroepen voor haar vervuilende operaties. In 1996 legde SPDC zich de doelstelling op om per 2008 het gas affakkelen definitief te beëindigen. Deze doelstelling lijkt op basis van huidige activiteiten niet gehaald te worden. (Shell geeft in haar duurzaamheidsverslag aan dat zij sinds 1990 20% minder gassen heeft afgefakkeld. Dit heeft deels te maken met investeringen in technieken die de gassen opvangen en deels in het feit dat de operaties in Nigeria werden verminderd door onrust in het land.)
- Olieverspilling - De onrust in Nigeria is ook een belangrijke reden voor de olieverspilling. SPDC spreekt van sabotage en weigert vanwege deze reden om de geaffecteerde omliggende gemeenschappen te compenseren, ondanks een resolutie van de Nigeriaanse senaat die stelde dat ze dit wel moeten doen. Het duurzaamheidsverslag van Shell biedt in relatie tot de rechtzaak geen uitleg. Shell heeft een apart hoofdstuk in het verslag opgenomen waarbij men, middels een interview, aangeeft wat de oorzaak is van de toegenomen problemen. In het interview valt op dat de organisatie slechts minimaal het boetekleed aantrekt en dat voorzichtig optimisme over een verbetering van de situatie de boventoon voert.
- Sakhalin I & II- de milieu en sociale gevaren van de projecten zijn gelijk aan die genoemd zijn bij SBM Offshore. Ten aanzien van de kritisch bedreigde grijze walvis stellen de meeste NGO's dat zelfs de kleinste interruptie in het leefgebied van deze zoogdieren cruciale gevolgen kan hebben voor het voortbestaan van de soort. Het profiel maakt verder duidelijk dat er serieuze gevaren zijn voor de broedgronden van de zalmopulatie en tot slot dat de manier van leven van de lokale omgeving in het geding komt.

- Vermeende gezondheid en veiligheid overtredingen in Brazilië - Verschillende NGO's, waaronder Friends of the Earth Nederland en Internationaal, hebben in Brazilië bij het OESO contactpunt een aanklacht ingediend ten aanzien van de overtreding van gezondheid en veiligheidsovertredingen jegens werknemers. De bezwaren zijn grotendeels gebaseerd op een rapport van de gezondheidssecretaris van Sao Paolo.
- Het groot aantal BV's in belastingparadijzen.

Tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders kwamen zowel Nigeria als Sakhalin aan bod. Beide werden genoemd in de presentatie van CEO Jeroen van der Veer. Het bestuur van de onderneming had zich voorbereid op deze cases die in de afgelopen jaren door een afvaardiging van 'fence communities' (gemeenschappen die in de wereld direct naast Shell operaties leven) hun issues aan de raad van bestuur voorlegde. VBDO heeft vanwege de reeds bestaande actualiteit van de onderwerpen op de vergadering, andere vragen aan het bestuur voorgelegd. Een van deze vragen betrof het groot aantal BV's in belastingparadijzen. De VBDO vroeg zich af of Shell misschien aan kan geven waarom ze maar liefst 30 dochterondernemingen hadden op de Bermuda's.

Het antwoord hierop was dat dit natuurlijk erg ingewikkeld was, maar Shell wilde dit onderwerp, dat pas kort op de duurzaamheidsagenda staat, graag buiten de vergadering verder bespreken met de VBDO.

Ten aanzien van het duurzaam stemadvies heeft de VBDO geadviseerd om te onthouden van stemmen.

5.1.10 Unilever

Unilever was één van de overwegend positieve voorbeelden van medewerking aan het project. De cases waar VBDO vragen over had werden van antwoord voorzien. De VBDO heeft de volgende cases uit het SOMO profiel gelicht;

- Een arbeidsconflict dat betrekking had op een fabriek in Mumbai van de Indiase dochter van Unilever Hindustan Lever Ltd. (HLL). - Het betrof de verkoop van een HLL fabriek aan een kleine BV die vervolgens in het daaropvolgende jaar aan de werknemers liet weten dat de fabriek ging sluiten. Ook werd de werknemers geadviseerd om in te gaan op de compensatie die geboden werd. De aanklacht is nog lopende: Hindustan Lever heeft haar verplichtingen ten aanzien van haar werknemers en de belasting proberen te ontlopen middels deze constructie. Hun handelen is, volgens de aanklagers, in overtreding van de OESO richtlijnen. In een reactie gaf HLL aan dat ze zeer gunstige ontslagregelingen had verschaft die ver boven de wettelijke geldende verplichtingen waren. HLL is er van overtuigd dat de OESO richtlijnen niet zijn overtreden.
- Arbeidsconflict bij de Vinhedo plant in Brazilië - De afgelopen jaren zijn er verschillende arbeidsconflicten geweest bij Unilever's IGL Industrial Ltda. Voor twee van deze conflicten wordt nog naar een oplossing gezocht. De eerste betreft een overtreding ten aanzien van het recht tot vereniging (vakbondsgerelateerd). De aanklacht die volgde uit deze overtreding, en bij de ILO werd neergelegd, was gericht aan de Braziliaanse overheid die bij Unilever om opheldering vroeg. Unilever heeft hierop antwoord gegeven aan de Braziliaanse overheid en deze heeft vervolgens het antwoord geforward aan de ILO. Een inhoudelijke uiteenzetting over het conflict, de respons van Unilever en de uiteindelijke resolutie is beschikbaar in bijlage 1. De tweede casus betrof een weigering van het bestuur van de Vinhedo plantage om te onderhandelen met haar stakende werknemers over primaire en secundaire arbeidsomstandigheden.
- Ketenverantwoordelijkheid voor Palm olie in Musim Mas, Indonesië. De casus heeft betrekking op de oprichting van een vakbond en de weigering van de directie van Musim Mas om deze vakbond te erkennen. Van de werknemers die staakten voor betere arbeidsomstandigheden zijn er 701 op staande voet ontslagen. Contractvernieuwing van 300 vakbondsleden is niet doorgevoerd. 700 vakbondsleden zijn gedwongen uit hun huis gezet en een aantal van de vakbondsleiders zitten nu in de gevangenis. De reactie van Unilever op deze casus was dat zij de directie van Musim Mas heeft aangeschreven en om opheldering heeft gevraagd. Musim

Mas heeft alle aantijgingen pertinent ontkent. Bovendien is een ‘serie stakingen’ en het feit dat deze niet gemeld waren bij de lokale autoriteiten de reden dat een aantal vakbondsleiders gearresteerd waren. Uiteindelijk schijnt de casus “gesettled” te zijn. In de ogen van Unilever was het niet mogelijk om tussenbeide te komen in een arbeidsconflict dat reeds in het Indonesische rechtstelsel zat. Voor de VBDO lijkt dit een duidelijke zaak van schending van de vrijheid van vereniging waarbij de settlement van de casus nogal wat vraagtekens oproept. Bovendien is de respons van Unilever dat het niet mogelijk was om tussenbeide te komen in een lopend arbeidsdispuut niet sterk omdat de business partner code duidelijk stelt dat leveranciers alle mensen- en arbeidsrechten, zoals de vrijheid van vereniging, dienen te respecteren. VBDO begrijpt dat Unilever een beperkte invloed heeft maar dat hoeft ze niet te beperken in het continu zoeken van verbeteringen.

De specifieke vraag over de Musim Mas casus was hoe Unilever als medeoprichter en huidige voorzitter van de Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO) met een dergelijke casus omgaat en of er sindsdien nog controles zijn uitgevoerd bij Musim Mas en zo ja wat de resultaten waren van die controles.

De reactie van Unilever was niet heel duidelijk, er werd voornamelijk herhaald wat de VBDO ook al in haar introductie naar voren bracht. In het algemeen was het idee dat Unilever al het mogelijke had gedaan met betrekking tot deze casus en dat zij niet in staat is zich in te mengen in een nationaal juridische zaak.

VBDO erkent de inspanningen van Unilever ten aanzien van haar eigen operaties en in de gehele waarde keten. De VBDO vindt het bovendien belangrijk dat bedrijven een manier vinden om zowel te opereren binnen een moreel en wettelijk bepaald raamwerk als waarde te creëren voor een zo groot mogelijk groep kern stakeholders. Unilever is een van de eerste ondernemingen die in termen van waardecreatie spreekt in zowel westerse landen als opkomende en derde wereld landen. Sterker nog, Unilever legt de nadruk op deze ‘zachte’ waarde creatie. Het onderzoek dat SOMO in opdracht van de VBDO doet laat zien dat praktijk en beleid nog niet geheel stroken. Het heeft een aantal vermeende cases aan het licht gebracht, met name op het gebied van arbeidsomstandigheden, die vragen oproepen. Bovendien lijken een aantal cases van structurele aard. Op basis van de positieve inspanningen die in het verslag genoemd worden, en de vermeende negatieve cases die aan het licht zijn gebracht door het onderzoek van SOMO, heeft de VBDO het advies verstrekt om te onthouden van stemmen.

5.2 CSR voting advice

tabel 1 geeft een overzicht van de ondernemingen in het onderzoek en het duurzaam stemadvies wat de VBDO aan deze ondernemingen heeft verbonden. Tabel 1

	ONDERNEMING	ADVIES
1	ABN AMRO	onthouden
2	AKZO Nobel	voor
3	DSM	voor
4	Heineken	onthouden
5	ING Groep	onthouden
6	Numico	onthouden
7	Philips	onthouden
8	SBM Offshore	onthouden
9	Shell	onthouden
10	Unilever	onthouden

VBDO heeft in twee van de tien cases het advies gegevens om vóór de decharge van bestuurders te stemmen. In de overige acht cases is het advies verstrekt om te onthouden van stemmen.

De reden om voor decharge van de bestuurders te stemmen is omdat het SOMO profiel in het geval van de twee ondernemingen, AKZO NOBEL en DSM, zeer weinig cases aan het daglicht bracht. Bovendien reageerden beide ondernemingen adequaat op de voorgelegde cases en zijn de duurzaamheidsverslagen van zeer goed niveau. Waarom in de overige cases is geadviseerd te onthouden van stemmen is toegelicht bij de individuele beschrijvingen van de ondernemingen. Het moet duidelijk zijn dat door te onthouden van stemmen je aangeeft dat je niet voor het management stemt. Je geeft een signaal af aan het management dat je niet geheel tevreden bent met de gang van zaken.

In het algemeen zijn er verschillende redenen waarom er gekozen is voor onthouden van stemmen in plaats van bijvoorbeeld tegen te stemmen. De ondernemingen in het onderzoek zijn stuk voor stuk ondernemingen die zeer actief en over het algemeen goed met duurzaam ondernemen bezig zijn. Alle ondernemingen zijn globaal actief en hebben een zeer complexe keten. Het zou eerder verdacht zijn als er geen incidenten in de keten plaatsvinden. Daar staat tegenover dat het SOMO profiel samengesteld is op basis van een quickscan en dat er naar alle waarschijnlijkheid nog andere incidenten zijn die buiten de scope van het onderzoek vallen.

Er is tot slot gekozen voor het advies onthouden van stemmen omdat dit onderzoek het eerste is in zijn reeks. VBDO en SOMO hebben gezocht naar een format om invulling te geven aan het project en zijn hier in ruime mate in geslaagd. Er is echter nog ruimte voor verbetering van het format, welke volgend jaar worden doorgevoerd. De mogelijke verbeterpunten zijn aangegeven in hoofdstuk zes en zeven.

6./ Conclusies

Het onderzoek 'decharge van bestuursleden' is uitgevoerd om verdere invulling te geven aan het duurzaam stemadvies van de VBDO. In het duurzaam stemadvies van de VBDO wordt een duurzame interpretatie gegeven aan de standaard agenda van een algemene vergadering van aandeelhouders van een beursgenoteerde onderneming in Nederland. De VBDO is in 2005 begonnen met het verstrekken van een duurzaam stemadvies aan haar leden. In eerste instantie was het advies hoofdzakelijk toegespitst op één agendapunt, goedkeuring van het jaarverslag. In 2006 werd het stemadvies uitgebreid voor twee agendapunten, de beloning van bestuurders en de benoeming van commissarissen. Voor het jaar 2007 heeft de VBDO haar duurzaam stemadvies wederom verder uitgebreid door een advies te verstrekken voor de decharge van bestuursleden. Het duurzame stemadvies voor de decharge van bestuursleden is het onderwerp van dit project. Voor de agendapunten waar de VBDO tot op heden geen eigen advies over heeft geformuleerd maakt de VBDO gebruik van ECGS profielen welke verstrekt worden door DSR. Het idee achter het stemadvies 'decharge van bestuursleden' is dat bestuurders van ondernemingen die een beleid voeren dat direct geassocieerd kan worden met misstanden op economisch, milieu en/of sociaal gebied, niet gedechargeerd kunnen worden. Met andere woorden: bestuurders van bedrijven die niet maatschappelijk verantwoord ondernemen (= MVO = duurzaam ondernemen) worden hiervoor aansprakelijk gesteld.

Het project "decharge van bestuurders" 2007 kent zowel positieve als negatieve ervaringen. De negatieve ervaringen vertaalden zich in de bezwaren van drie van de partijen uit de onderzoeksgroep, waarbij twee uiteindelijk besloten niet te reageren op het profiel. In hoofdpunten was de kritiek van deze partijen als volgt;

- De informatie was outdated - verschillende van de genoemde cases waren al gesloten, het kost te veel tijd en het is mede daarom niet nuttig om nogmaals te beantwoorden
- Er worden te veel activiteiten genoemd die niet betrekking hebben op de kernactiviteiten van de onderneming. Alles wat gevonden kon worden werd in het profiel opgenomen.
- De kwaliteit van sommige bronnen is van twijfelachtige kwaliteit
- De toon van de profielen was negatief

Het was juist de bedoeling om in de praktijk te kijken of er structurele "misstanden" plaatsvinden op sociaal, milieu en of economisch vlak, De kritiek is wel in perspectief te plaatsen. Toch hebben zowel VBDO als SOMO veel van deze ervaring geleerd en zijn de kritische noten meegenomen in de aanbevelingen.

Daarnaast waren er veel positieve ervaringen. Dit vertaalde zich in de manier waarop ondernemingen uitgebreid de tijd namen om in te gaan op de cases die ze werden voorgelegd en in vele gevallen met een passend antwoord kwamen. In slechts een minderheid van de gevallen werd er bezwaar aangetekend. Hieruit concludeert de VBDO dat de kwaliteit van het onderzoek ruim voldoende was.

Een andere positieve ervaring was de manier waarop de vragen werden beantwoord op de algemene vergadering van aandeelhouders. Bij o.a. DSM, Heineken, ING en Philips werd naar tevredenheid ingegaan op de vraag die de VBDO stelde. Bij de laatste werd zelf bekend gemaakt dat de leverancier die in de casus genoemd werd dusdanig geschrokken was van het feit dat er een vraag op de algemene vergadering werd gesteld dat meteen werd toegezegd dat er (positieve) maatregelen genomen zouden worden. Uit de casus bij Philips werd duidelijk hoe effectief het kan zijn om een vraag te stellen over een casus die door een lokale NGO wordt aangeleverd. Door dit project krijgen diverse lokale NGO's over de wereld een spreekbuis om hun issues aan te dragen bij de top van een onderneming.

Zowel de VBDO als SOMO zijn tevreden over de manier waarop het project is verlopen. Met name als men in ogen-schouw neemt dat dit de pilot van het project 'decharge van bestuursleden' was. Het project is een sterke aanvulling op agendapunt één van het VBDO duurzaam stemadvies en versterkt daarmee het streven van de VBDO tot een neutraal en evenwichtig beeld te komen van de ondernemingen die zij volgt. Ook voor SOMO sluit dit project uitstekend aan bij haar lopende activiteiten.

VBDO is daarom vastbesloten om, in samenwerking met SOMO, het project de komende jaren door te zetten. In welke format zij dit verwacht te doen wordt beschreven in hoofdstuk 7 'De aanbevelingen'.

7./ Aanbevelingen

VBDO is vastbesloten om, in samenwerking met SOMO, het project over meer jaren door te zetten. In welke format zij dit verwacht te doen zal hieronder beschreven worden. Deze lijst is gebaseerd op de ervaringen van het afgelopen jaar;

- Het aantal ondernemingen zal in het onderzoek over 2008 worden uitgebreid naar de 25 grootste Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Op langere termijn heeft de VBDO de intentie om deze lijst uit te breiden met internationale, niet Nederlandse ondernemingen.
- De profielen worden toegespitst op een aantal cases, met een maximum van 6. Een sterkere focus geeft meer ruimte om op individuele cases in te gaan en zal daardoor tot nog meer concrete resultaten leiden. Hierdoor wordt het bovendien eenvoudiger om de onderzoeksgroep uit te breiden.
- Iedere casus in het profiel kan rechtstreeks gekoppeld worden aan de kernactiviteiten van de onderneming
- De cases in het onderzoek zijn bij voorkeur primair afkomstig van een (lokale) NGO of andere partij die een issue aan wil kaarten. Bronnen van derden, zoals kranten, hebben voornamelijk een ondersteunend karakter.
- De neutraliteit van de profielen wordt duidelijker gecommuniceerd. De betrokken partijen worden allen in de gelegenheid gesteld om hun verhaal te doen. De cases die geselecteerd zijn worden aan de ondernemingen voorgelegd. Deze ondernemingen krijgen ruim de tijd om hun antwoord te geven. De antwoorden krijgen een officieel karakter doordat ze in de eindrapportage wordt vastgelegd. Ondernemingen en instanties die de casus aandragen kunnen beiden worden gewezen op hun verhaal in de betreffende casus. Indien er juridische uitspraken aan de casus verbonden zijn dan worden deze in de eindrapportage meegenomen.
- Het onderzoek krijgt tijdtechnisch een continu karakter met een vast reportage punt na het einde van het aandeelhouder seizoen (juni). Met een continu karakter wordt bedoeld dat het mogelijk wordt op elk moment in het kalenderjaar de casus (es) aan een onderneming voor te leggen.
- Er vindt, in navolging van afgelopen jaar, afstemming plaats tussen agendapunt één, de goedkeuring van het jaarverslag en agenda punt twee, de decharge van bestuursleden. Er wordt, met andere woorden, gekeken in hoeverre relevante cases worden behandeld in het duurzaamheidsverslag.

De voorgaande punten maken duidelijk dat continuïteit in het project de kwaliteit van de resultaten zal verbeteren. Door de continuïteit vermindert o.a. de tijdsdruk die in het afgelopen jaar een rol speelde bij alle betrokken partijen. Hierdoor ontstaat er meer gelegenheid over bepaalde cases in dialoog te treden en concrete verbeteringen door te voeren voorafgaand aan de algemene vergadering van aandeelhouders. Om deze reden wil de VBDO, in samenwerking met SOMO, dit project voor de komende vijf jaar gaan uitvoeren.

Bijlage 1 / Bedrijfscases

ABN Amro

Financing of environmentally sensitive mining operations - Together with NM Rothschild, Sons of Australia Ltd, ANZ Investment Bank, Korea First Bank, Investec Bank Mauritius Ltd, ABN Amro is part of a syndicate of banks that raised \$35 million to finance the mining operations of Lafayette Philippines on Rapu-Rapu island, Albay province, 350kms south-east of Manila. Lafayette Philippines is a subsidiary of Australia's Lafayette Mining Ltd. From the start the project has been plagued by controversy. Fact finding missions, undertaken by both the government and NGOs have identified a range of serious environmental and social problems, including inadequate Environmental and Social impact studies, two oil spills, fraud, damaging fragile environmental ecosystems and tax issues. On February 2007, accompanied by heavy protests of NGOs, the mine was reopened after being suspended on order of the Philippine government. The financing of this project might be inconsistent with ABN Amro's commitment to the Equator Principles for project financing.

ABN Amro involvement in Sakhalin II - In May 2006, ABN Amro faced accusations of "environmental hypocrisy" from three conservation groups, Rainforest Action Network, Pacific Environment and Sak-halin Environment Watch which ran a full-page advertisement in the Washington Post condemning the bank's bidding to fund the Sakhalin II oil and gas project. Sakhalin II is a 20-billion-dollar project that aims to extract oil and gas from beneath the coast of far eastern Russia's Sakhalin Island.

The accusations came on the eve of a ceremony in which ABN Amro was awarded the 2006 Gold Medal Award for "International Corporate Achievement in Sustainable Development" from the World Environment Centre, a Washington-based industry-backed organisation. The groups say that:

*"the project will harm marine life and several endangered species, including the world's 100 remaining western grey whales, as well as the local fishing community and indigenous people in the fragile area. They are worried about a planned pipeline that would span 21 active seismic faults and hundreds of wild salmon spawning habitats. The project will dump two million tonnes of dredging spoil into Aniva Bay, threatening a key fishery and the livelihoods of many Sakhalin islanders. According to Banktrack, an international campaign network focusing on private investments, the project also lacks a comprehensive oil spill response plan, despite great risks due to the icy conditions in the area. A significant oil spill occurred in 2004 at the port of Kholmsk."*⁵

In a recent article it was pointed out that Gazprom has mandated ABN AMRO to arrange a US\$2billion three-year and five-year loan. The loan is part of the US\$7.45 billion to pay Shell, Mitsubishi and Mitsui for their stakes in Sakhalin.⁶ The financing of this project might be inconsistent with ABN Amro's commitment to the Equator Principles for project financing.

ABN Amro's liability in possible BTC pipeline leaks - ABN Amro is one of the fifteen major banks that financed the controversial Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) oil pipeline. The \$3.3 billion pipeline runs from Baku in Azerbaijan through Georgia to Ceyhan on Turkey's Mediterranean coast and is operated by British Petroleum (BP). Evidence has been found that pipeline suffers from flaws which may result in oil spills and pollution. Experts have testified that the anti-corrosion coating does not stick to the pipeline, resulting in widespread peeling and cracking of the coating. Corrosion experts have pointed out that the only course of action that would remove the high risks (and potential liabilities) of a leak would be for the pipeline to be re-coated with a coating that is fit for the purpose. ABN Amro, like the other banks that financed the BTC oil pipeline have been warned by UK, Georgian and Azeri campaign groups that they could face court if the pipeline leaks. The banks would be liable if they had knowledge of a poten-

⁴ "Unit of Australia's Lafayette calls for end to Philippine ban," Asia Pulse, 16 May 2006 and Mineral Policy Institute, "Backgrounder on the Rapu Rapu Mining Operation," July 2006, <http://www.banktrack.org/doc/File/dodgy%20deals/Lafayette%20Mine,%20Rapu%20Rapu%20island/060701%20MPI%20backgrounder%20on%20Rapu%20Rapu.pdf> (8 Mar 2007) and website Bank Track, <http://www.banktrack.org/?show=news&id=98> (8 Mar 2007).

⁵ E. Mekay, "Netherlands: Dutch Bank Urged to pass on Russian Oil Project," Inter Press News Service, 12 May, 2006.

⁶ Project Finance International, 27 Feb 2007

tial cause of pipeline failure, yet failed to act to remove the risk of pollution.⁷ The financing of this project might be inconsistent with ABN Amro's commitment to the Equator Principles for project financing.

Investment in cluster munition manufacturers - In 2005 ABN Amro participated in two loan syndicates to finance cluster munition manufacturers. First, in January 2005 the bank was one of the 28 banks of an international banking syndicate, which offered a five-year € 1,5 billion (US\$ 2 billion) loan to Thales. Thales is the mother company of TDA a European producer of missiles, including cluster munitions. The company admitted to the Norwegian Central Bank that it produces a PR Cargo bomb containing 16 dual effect submunitions. In 2006 Forges De Zeebrugge, a fully-owned subsidiary of TDA, acknowledged that it is working on a 70mm FZ101 rocket containing eight submunitions for the Tiger Helicopter program of the German army. Second, ABN Amro was one of the lead banks in arranging a € 3 billion (US\$ 3.65 billion) seven year revolving credit facility to EADS. Until the end of 2005 TDA was a joint venture by Thales (50%) and EADS (50%). These investments can be regarded as highly controversial.

AKZO NOBEL

Placebo use in asenapine trials - Currently asenapine is the main drug in the clinical development pipeline of Organon, the pharmaceuticals business unit of Akzo Nobel which is being divested to Schering-Plough. Asenapine has been tested for treatment of schizophrenia and Bipolar Disorder in collaboration with Pfizer in 19 phase III trials. In nine trials, a placebo comparator was used along with the comparator drugs olanzapine and/or haloperidol. Two of these (with identifiers NCT00156065 and NCT00156091) are still ongoing⁸ and the other seven were concluded in 2006. Furthermore, in one trial that is still ongoing (with identifier NCT00150176), asenapine is compared with a placebo only and not with existing drugs.⁹

This last trial is conducted in the US, India, the Russian Federation, Latvia, Ukraine, and Croatia. The nine trials including both placebo and active comparators are also mainly located in these countries plus some others countries in Asia and Central and Eastern Europe. The regulatory systems for clinical trial ethics in these countries are sometimes regarded as relatively weak. In contrast, the asenapine trials with active comparator drugs only are mainly conducted in EU countries, South Africa, and Australia.

Statistically significant effectiveness in placebo-controlled trials is a sufficient proof of drug effectiveness for approval in most countries, including the US. However, using a placebo control where effective alternative drugs already exist is generally considered unethical, with a number of exceptions. The Declaration of Helsinki of the World Medical Association (WMA) sets global standards for ethics in clinical trials. European regulations specify that the trials providing the underlying data for marketing applications of new drugs need to comply with the Declaration of Helsinki. The World Health Organization (WHO) Guidelines for Good Clinical Practice (GCP) for trials on pharmaceutical products also endorses it as the accepted basis for clinical trial ethics.

Article 9 of the Declaration of Helsinki states: *'The benefits, risks, burdens and effectiveness of a new therapy should be tested against those of the best currently available therapy. Placebo-controlled trials are only allowed if no proven therapy exists or under special circumstances.'* These special circumstances include: *' - Where for compelling and scientifically sound methodological reasons its use is necessary to determine the efficacy or safety of a prophylactic, diagnostic or therapeutic method; (...).'*¹⁰

Organon claims that placebo-controlled trials in schizophrenia meet these criteria and are in agreement with the

⁷ Banks warned of liability if Baku-Ceyhan pipeline leaks, <<http://www.banktrack.org/?show=news&id=49>> (01 Mar 2007), and B. Condie, "New spills crisis threatens BP," 8 Jan 2007, Evening Standard.

⁸ ClinicaTrials.gov, "An Extension Study of the Efficacy and Safety of Asenapine With Olanzapine," <<http://clinicaltrials.gov/ct/show/NCT00156091?order=6>>; "An Extension Study of the Efficacy and Safety of Asenapine With Haloperidol," <<http://clinicaltrials.gov/ct/show/NCT00156065?order=5>> (21 Mar 2007).

⁹ ClinicaTrials.gov, "To Determine Long Term Efficacy and Safety of Asenapine in Schizophrenic Patient Population," <<http://clinicaltrials.gov/ct/show/NCT00150176?order=1>> (21 Mar 2007).

¹⁰ WMA, Declaration of Helsinki, 2004 (latest clarification), <<http://www.wma.net/e/policy/b3.htm>> (Mar 2007).

Declaration of Helsinki.¹¹ The company also points out that a note for guidance on schizophrenia trials, published in 1998 by the European Medicines Authority (EMA), states: 'Therefore in principle placebo-controlled trials will be required to show efficacy of a new product'.¹² A more recent appendix to this note for guidance refers to ICH E10 for the choice of control in clinical trials.¹³ ICH E10, a note for guidance published in 2001, leaves open the possibility of a placebo control, pointing out that acceptability is a matter of judgement of various actors and 'could depend on the specific design of the trial and the patient population chosen'.¹⁴ Thus, the use of a placebo comparator could be defended on the basis of specific methodological requirements and trial characteristics.¹⁵

Organon also points out that in academic literature,¹⁶ 'there is an extensive debate on the use of placebos in schizophrenia research' and there exists 'no consensus on the topic'.¹⁷ However, the only article referred to by Organon that explicitly supports placebo use was written by P. Leber, who had a conflict of interest because his company NeuroPharm Group was assisting Pfizer on the approval of psychiatric drugs.¹⁸

Organon lists various arguments in favour of placebo use, including that there would be significant placebo-effects and no substantial risk of harm associated with being randomized to placebo treatment. However, a study referred to by Organon found that schizophrenia patients assigned to placebo did not achieve improvement in symptoms, while patients receiving active treatment experienced a modest reduction in symptoms.¹⁹ Thus, it appears that not all arguments provided by Organon are equally valid.

Moreover, the reaction from Organon does not explain why in most EU countries only active comparator drugs are used, while placebo controls are included in other asenapine trials conducted elsewhere. An EMA position statement on the use of placebo controls, published in 2001, states: 'Similar ethical standards should be applied in trials performed in the European Union as well as in foreign countries'.²⁰ Thus, it seems that the asenapine trials are not in accordance with this EMA policy regarding the choice of comparator.

Organon provided the following statement on the matter:

*'The quality standards that Organon uses are the same irrespective the location of the trial, i.e. conduct according to ICH-GCP [Good Clinical Practice], Declaration of Helsinki and applicable regulatory guidelines. In all of our trials, Regulatory and Ethics Committee approvals are obtained, and written informed consent is given by the patients. Regulatory guidelines are very often more stringent in the countries mentioned above [i.e. India, Russian Federation, Latvia, Ukraine and Croatia] than in traditional Western countries.'*²¹

¹¹ H. J. Out, Organon International, Reaction Organon on "Akzo Nobel: Overview of controversial business practices in 2006", SOMO draft report by Irene Schipper and Francis Weyzig, 2 Apr 2007.

¹² EMA/CPMP, Note for Guidance on the Clinical Investigation of Medicinal Products in the Treatment of Schizophrenia, Feb 1998, CPMP/EWP/559/95, <<http://www.tga.gov.au/docs/pdf/euguide/ewp/055995en.pdf>> (Apr 2007), p. 2.

¹³ EMA/CPMP, Appendix to the Note for Guidance on the Clinical Investigation of Medicinal Products in the Treatment of Schizophrenia, Feb 2003, CPMP/EWP/49/01, <<http://www.emea.eu.int/pdfs/human/ewp/004901en.pdf>> (Apr 2007), p. 2.

¹⁴ EMA/CPMP, ICH Topic E 10: Note for Guidance on Choice of Control Group in Clinical Trials, Jan 2001, CPMP/ICH/364/96, <<http://www.emea.eu.int/pdfs/human/ich/036496en.pdf>> (Apr 2007), p. 16.

¹⁵ See also Carpenter, Appelbaum & Levine, The Declaration of Helsinki and Clinical Trials: A Focus on Placebo-Controlled Trials in Schizophrenia, *Am J Psychiatry* 2003, 160:2, 356-362. Organon refers to: Leber P. The use of placebo control groups in the assessment of psychiatric drugs: an historical context. *Biol Psychiatry* 2000; 47: 699-706; Khan A, et al. Symptom Reduction and Suicide Risk Among Patients Treated With Placebo in Antipsychotic Clinical Trials: An Analysis of the Food and Drug Administration Database. *Am J Psychiatry* 2001; 158: 1449-1454; Fleishacker WW, et al. Placebo or active control trials of antipsychotic drugs? *Arch Gen Psychiatry* 2003; 60: 458-464.

¹⁶ H. J. Out, Organon International, Reaction Organon on "Akzo Nobel: Overview of controversial business practices in 2006", SOMO draft report by Irene Schipper and Francis Weyzig, 2 Apr 2007.

¹⁷ Cleveland Clinic, 2007 Medical Innovation Summit, Speaker Biographies, <<http://www.clevelandclinic.org/innovations/summit/bios.asp>> (Apr 2007); D. Healy, Let them eat Prozac (Toronto: James Lorimer & Co, 2003), <<http://www.healyprozac.com/Book/Chapter10.pdf>> (Apr 2007), Chapter 10.

¹⁸ Khan A, et al. Symptom Reduction and Suicide Risk Among Patients Treated With Placebo in Antipsychotic Clinical Trials: An Analysis of the Food and Drug Administration Database. *Am J Psychiatry* 2001; 158: 1449-1454.

¹⁹ EMA/CPMP Position Statement on the Use of Placebo in Clinical Trials with Regard to the Revised Declaration of Helsinki, Jun 2001, EMA/17424/01, <<http://www.emea.eu.int/pdfs/human/press/pos/1742401en.pdf>> (Apr 2007), p. 2.

²⁰ H. J. Out, Organon International, Reaction Organon on "Akzo Nobel: Overview of controversial business practices in 2006", SOMO draft report by Irene Schipper and Francis Weyzig, 2 Apr 2007.

DSM

DSM might have been involved in contamination of groundwater in the industrial village of Toansa in Punjab, Northern India. The groundwater in Toansa and surrounding villages has been heavily polluted for many years. There have been complaints about the contamination groundwater since 1999 or earlier. In 2002, the Punjab Pollution Control Board (PCCB) found that the groundwater contained too high concentrations of fluoride and chloride and other pollutants. In 2003, the environmental consulting agency Tetra Tech India found certain solvents in groundwater samples indicating that the pollution can only have been caused by three chemical and pharmaceutical companies: Ranbaxy Laboratories Ltd, DSM Anti-Infective India Pvt Ltd, and/or Montari Industries (which closed down in 2001).

After orders of the PCCB, the chemical companies upgraded their effluent treatment systems. According to the national Environmental Engineering Research Institute, in early 2006 DSM still had an insufficient effluent treatment process, while Ranbaxy had a more effective treatment and monitoring system in place. However, because the effluents of Ranbaxy and DSM are mixed, it is not possible to determine how much pollution is caused by either of them separately.

On 30 November 2005, the local Water Supply and Sanitation Department formally advised inhabitants of 11 villages not to use the water anymore. This announcement revived the ongoing dispute about the groundwater contamination, since not all inhabitants can afford piped water connections.²² The dispute continued in 2006 and the issue was also brought under the attention of the DSM management in the Netherlands.²³

In response to the Times of India article about the pollution in Toansa, **DSM provided** the following statement: *'DSM took notice of the complaints about the water quality in certain villages in the Toansa area. Until now it is not yet confirmed if at all water is polluted, and if so, to what extent and who/what the possible polluting source is. DSM fully cooperates with the Punjab Pollution Control Board who investigate the water quality. Apart from this investigation, DSM has taken several measures to reduce the use of solvents and to introduce environmentally-friendly, biotechnology-based production processes and build and operate a waste water treatment plant using the latest technologies. The current measures and regular ground water checks make DSM involvement in a possible pollution case unlikely.'*²⁴

²² P. Ghosh, "Drug abuse: Ranbaxy, Dutch pharma put paid to groundwatre," Down to Earth, 31 jan 2006; K. Singh, "Pharma factories poison village water," Times of India, 6 Dec 2005, <<http://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/1319632.cms>> (Feb 2007).

²³ See e.g. India Committee of the Netherlands (ICN), "Brief Landelijke India Werkgroep aan DSM," 2 Feb 2006, <<http://www.indianet.nl/br060202.html>> (Feb 2007).

²⁴ "Response of DSM to concerns regarding pollution of groundwater near one of its facilities in India", via Business and Human Rights website, 21 Dec 2005, <<http://www.reports-and-materials.org/DSM-response-India-21-Dec-2005.doc>> (Feb 2007).

Heineken

Beer promotion by women

For several years, Heineken and other breweries operating in Cambodia have been criticised for the working conditions of so-called 'beer girls', 'promotion girls', or 'beer promotion women', who are hired to market beer brands in bars and restaurants.²⁵ A brief background is provided before describing the situation in 2006 and recent developments.

Heineken is present in Cambodia through its 41.9% stake in Asia Pacific Breweries Ltd. This Singapore-based business partner markets Heineken brands as well as its own brands and has a major stake in Cambodia Breweries Ltd, which produces local brands such as Tiger beer. The situation of beer promotion women has been reported for several years, amongst others by the Cambodian organisation Siem Reap Citizens for Health, Educational and Social Issues (SiRCHESI).²⁶

In 2003, Care International carried out a study sponsored by Heineken and found that physical abuse was a serious problem among beer promoters. It also found evidence of forced sex with customers and beer promoters having paid sex to supplement their income.²⁷ Linked to this, Heineken started a training programme in collaboration with Care International that includes health and safety as well as human resources issues, called Selling Beer Safely (SBS), and adopted a Promotion Girls Policy in 2004. Heineken was the first beer company in Cambodia adopting such a policy.²⁸

In 2005, a second survey by Care International among 640 beer promoters working for various companies confirmed that '*harassment and abuse are rife within beer promotion*'. For example, 80% of the women reported unwanted sexual touching, 54% had experienced physical abuse, and 38% had been coerced to perform a sexual act in the workplace, such as touching a customer's penis. This mostly happens at the table when serving a customer. Even though some beer companies prohibit the women from sitting with or drinking with customers, 36% of the women were forced to do so to by the managers or owners of the outlets. Most beer promoters, however, stated that they did not have paid sex.²⁹

In May 2006, the Australian Council of Trade Unions (ACTU) launched a new campaign against the perceived exploitation of promotion women by beer companies. Apart from sexual harassment and violence, the ACTU pointed out that their average wages of US\$ 55 were insufficient by one-half. In addition, about 20% of the women were infected with HIV,³⁰ but they did not have access to Highly Active Anti-Retroviral Therapy (HAART). The women were not considered employees of the breweries, and therefore they would not be protected by labour law or companies' corporate responsibility policies. Regarding Heineken, the ACTU estimated that the company now has some 1,200 promotion women in China as well.³¹

²⁵ See e.g. R. Feilzer and F.P. van der Putten, "Heineken en promotiemeisjes in Cambodja - deel A," p. 85-96, and F.P. van der Putten, " - deel B," p. 109-13, in: Bedrijfsgevallen, Eds. W. Dubbink and H. van Luijk (Assen: Van Gorcum, 2006).

²⁶ SiRCHESI website, <<http://www.angkorwatngo.com>>; see also <www.beergirls.org> ,< www.ethicalbeer.com>, and <www.fairtradebeer.com> (Mar 2007).

²⁷ I. Quinn, Selling Beer Safely: A Baseline Survey & Needs Assessment of Beer Promoters in Phnom Penh, (Phnom Penh: Care International Cambodia, Sep 2003) <<http://www.fairtradebeer.com/reportfiles/CARE/ingridquinnCARE2003.pdf>> (Mar 2007).

²⁸ L. Bury, A Report on the Situation of Beer Promotion Women in the Workplace, Cambodia: Results of a Harassment and Abuse Survey, 2005, <<http://www.fairtradebeer.com/reportfiles/CARE/louiseburyCARE2005.pdf>> (Mar 2007), p. 12; the text of the policy is not available from the Heineken website.

²⁹ L. Bury, A Report on the Situation of Beer Promotion Women in the Workplace, Cambodia: Results of a Harassment and Abuse Survey (Phnom Penh: Care International Cambodia, 2005) <<http://www.fairtradebeer.com/reportfiles/CARE/louiseburyCARE2005.pdf>> (Mar 2007).

³⁰ Apparently, this figure is based on: National Centre for HIV/AIDS Dermatology and STD, Report on HIV sentinel surveillance in Cambodia 2002 (Phnom Penh: Ministry of health, 2004).

³¹ ACTU Press Release, "New Campaign To Lift Wages and Prevent HIV Deaths Among Beer Promotion Women," 27 May 2006, <<http://www.actu.asn.au/Campaigns/YourRightsatWork/YourRightsatWorknews/NewCampaignToLiftWagesandPreventHIVDeathsAmongBeerPromotionWomen.aspx>>;

Global Coalition for Women's Rights Worker's Rights, "Background Briefing Visit to Cambodia," 25-28 May 2006, <http://www.actu.asn.au/Images/Dynamic/OldSite/downloads/files/Coalition_Background.doc> (Mar 2007);

"Unions seek better deal for beer girls," Bulletin Wire 27 May 2006.

In early June 2006, **Heineken responded** to the ACTU campaign and explained that in Cambodia approximately 180 promotion women work for the Heineken brand and 700 for the company's regional and local brands. The women are employed through special agencies and via business partners of Heineken. The company states it considers the matter 'to be a human rights issue and (...) will continue to act accordingly'. However, Heineken questioned the estimate of HIV prevalence and pointed out that women 'working for the Heineken brand' earn more than US\$ 55 even though they work part-time.³² The response did not comment on wages of women working for the company's regional and local brands.

In September and October 2006, **a different coalition urged Heineken** to expand its existing free HAART programme for employees in African countries to beer promotion women in Cambodia.³³ A press release was issued after separate meetings between SiRCHESI advisor Ian Lubek and the corporate managements of Heineken,³⁴ Carlsberg, and INBEV. In these meetings, the companies reportedly refused to recognise the promotion women as employees and to provide them with free HAART. After the press release, Heineken indicated it wanted to clarify its position on the issue and was invited to do so in a public discussion in the Netherlands, but since then a public discussion has not yet taken place.³⁵

In October 2006, the Beer Selling Industry Cambodia (BSIC), an industry association founded by Heineken, Asia Pacific Breweries, Cambodia Brewery, Guinness, Carlsberg, and Cambrew, adopted a common Code of Conduct for Beer Promoters (BPs).³⁶ The code contains seven minimum standards recognised by the BSIC members. These include legal employment relationships, the rejection of commission-only work, a fixed base salary, and remuneration in accordance with national regulations. Furthermore, the BSIC policy is that 'during work, BPs should not sit or drink with consumers'.³⁷

However, in a new briefing, Ian Lubek and others emphasise that **the problems outlined above still persist**. In 2006, students conducted new surveys and found that many Heineken and Tiger beer promoters had only received health and safety training of less than two hours or had recently started their job without receiving such training first. Workplace dangers such as coercion to drink more than one liter per night were still common. Furthermore, the Heineken and Tiger beer promoters interviewed reported average monthly wages including bonuses of less US\$ 60. The researchers suggest that perhaps bonuses are not fully paid out. The full 'brief for Heineken shareholders' is available from the FairTradeBeer website (see footnote).³⁸

Since 1 January 2007, Cambodia provides access to free HAART for all citizens meeting certain medical criteria, mainly a CD4 T-cell count of less than 250 per mm², and social criteria, including being able to access a health centre every day to ensure uninterrupted treatment. This programme is funded by the Global Fund to fight AIDS, Tuberculosis and Malaria (GFATM). Heineken explains that since free HAART treatment is available in Cambodia,

³² Heineken, "Heineken response to Australian Council of Trade Unions campaign raising concerns about the situation of women promoting beer brands in Asia," 2 Jun 2006, <<http://www.reports-and-materials.org/Heineken-response-to-ACTU-campaign-re-beer-promotion-women-2-Jun-2006.doc>> (Mar 2007).

³³ T. van Merode, B. Chhem Dy, S. Kros, and I. Lubek, "Antiretrovirals for employees of large companies in Cambodia," <<http://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140673606694361/fulltext>>; "Scientists and practitioners criticise Heineken's anti-AIDS policy: Suggest International brewers must urgently do more for women's health and security in Cambodia," Oct 2006, <<http://www.ethicalbeer.com/oct2006/pressreleaseenglish.rtf>>; "Background Information For Press Release: International Brewers Urged To Move Faster To Reduce Mortality And Improve Workplace Health And Safety For Their Women Beer Sellers In Cambodia," <<http://www.ethicalbeer.com/oct2006/Backgroundinfoforpressrelease.rtf>> (Mar 2007); E. Schouten, "Promotiemateriaal," NRC Handelsblad, 21 Oct 2006, sec. *Wetenschap & Onderwijs*, p. 51; "Na lof nu kritiek voor Heineken," De Telegraaf, 25 Oct 2006, p. 19.

³⁴ The following presentation was given at the corporate headquarters of Heineken: I. Lubek, Combining Alcohol and HIV/AIDS Risks in Cambodia, 29 Sep 2006, <<http://www.fairtradebeer.com/presentations/Heineken2006.exe>> (Mar 2007).

³⁵ E-mail correspondence with T. van Merode (Mar 2007).

³⁶ "Brewers join efforts to improve health, safety and working conditions of beer promoters in Cambodia," joint press release Heineken/Cambodia Brewery/Cambrew/Carlsberg, 24 Oct 2006.

³⁷ Beer Selling Industry Cambodia (BSIC), Code of Conduct for Beer Promoters (BPs), Oct 2006, <<http://www.fairtradebeer.com/reportfiles/breweries/codeofconduct25oct2006.pdf>> (Mar 2007).

³⁸ I. Lubek, T. van Merode, and S. Kros, Brief for Heineken shareholders, Mar 2007, <<http://www.fairtradebeer.com/shareholders/BriefforHeinekenshareholders2007.rtf>> (Mar 2007).

there is no need for the company to set up an infrastructure of its own. Heineken also indicates that it will actively promote testing and - if necessary - treatment by the beer promoters who work for the Tiger or the Heineken brands.³⁹

Finally, **Heineken states:** *'(...) we are seeking independent monitoring of the activities that take place in the context of our Selling Beer Safely programme and that we will ask our business partners who employ the beer promoters to look into the primary labour conditions.'*⁴⁰

³⁹ Heineken, comment on draft report, 10 Apr 2007; Heineken Sustainability Report 2006 <http://www.heinekeninternational.com/content/live//files/downloads/InvestorRelations/Heineken_Sustainability_Report_2006.pdf> (Apr 2007), p.34.

⁴⁰ Heineken, comment on draft report, 10 Apr 2007 (spelling corrections by SOMO); Heineken Sustainability Report 2006, <http://www.heinekeninternational.com/content/live//files/downloads/InvestorRelations/Heineken_Sustainability_Report_2006.pdf> (Apr 2007), p.34.

⁴¹ Netwerk Vlaanderen, *Explosieve portefeuilles- Bankgroepen en clustermunitionie*, Jun 2006, <http://www.netwerkvlaanderen.be/nl/files/documenten/campagnes/bankenwapens/dossier6_explosieve_portefeuilles.pdf> (Mar 2007); Netwerk Vlaanderen, "Explosive investments: Financial Institutions and Cluster Munitions, Feb 2007, <<http://www.netwerkvlaanderen.be/nl/files/documenten/publicaties/mini-dossiers/net-vl.briefingpaper0207.pdf>> (Mar 2007); "68 banken pompen miljarden dollars in clustermunitionieproducenten," Netwerk Vlaanderen, 27 Feb 2007, <http://www.netwerkvlaanderen.be/nl/index.php?option=com_content&task=view&id=398&Itemid=59> (Apr 2007).

ING

Financing of controversial weapons manufacturers - In 2006, the NGO Netwerk Vlaanderen published a report, which mentioned that ING has participated in a general loan facility for two controversial weapons manufactures since 2005.⁴¹

- In January 2005, ING was one of the 36 banks of an international banking syndicate, which offered a five-year €1.5 billion (US\$ 2 billion) loan to Thales. Thales is the parent company of TDA, a European producer of missiles, including cluster munitions. The company admitted to the Norwegian Central Bank that it produces a PR Cargo bomb containing 16 dual effect sub-munitions. In 2006, Forges De Zeebrugge, a fully-owned subsidiary of TDA, acknowledged that it is working on a 70mm FZ101 rocket containing eight sub-munitions for the Tiger Helicopter program of the German army.

The case described dates back to January 2005. ING explains it renewed its defence policy in March 2005. In line with its defence policy, ING will not provide new financing to Thales. Due to contractual obligations, it will take approximately three years to phase out all existing loan obligations.⁴²

- In July 2005, ING participated in a €3 billion (US\$ 3.65 billion) seven year revolving credit facility to EADS. ING contributed with €85 million to that credit facility. EADS is the parent company of Airbus and is also a large producer of arms, including nuclear weapons (and, until end 2005, cluster munitions).⁴³

From the beginning, as ING reviewed its defence policy in March 2005, ING made clear it would not withdraw from financing the Airbus operations of EADS. The ING Defence Policy explicitly makes an exception for EADS.⁴⁴

But even so, the ING Defence Policy requests for a side letter for general purpose loan facilities to EADS at holding level, because in theory those funds could be used anywhere within the company. Such a letter would state ING funds are not to be used to finance controversial weapons. ING requested a side-letter for the corporate loan described by Netwerk Vlaanderen. However, as ING was one creditor among many, EADS refused to provide a side-letter. It was then decided ING would allow an exception to its policy, not to ask for a side-letter for corporate loans at holding level for two aircraft building companies involved in the French and US nuclear deterrent programme, being EADS and Boeing. The exception made is for side letters in corporate loans only. The financing of controversial weapons remains prohibited under ING's Defence Policy.

Shareholdings for third parties in controversial weapons producers - ING Investment Management invests in shareholdings for third parties, including pension funds. According to its own SEC-filings, ING Investment Management holds shares in three companies that produce cluster bombs. These holdings are listed in the table below.

Name of Issuer	Value (x \$1000)	% of outstanding shares
GENERAL DYNAMICS CORP	5,866	0.03%
LOCKHEED MARTIN CORP	4,072	0.01%
RAYTHEON COMPANY	2,861	0.02%

Source: SEC-filing, ING Investment Management, quarter ended 31 Dec 2006.

In addition, via its investments for third parties, ING holds a substantial stake (the latest figure available is 0.91%) in BAE Systems, a British arms manufacturer that has been supplying arms to regimes that systematically violate human rights.⁴⁷ These shareholdings can be regarded as highly controversial.

⁴⁵ ING, response to draft report, 5 Apr 2007 and 13 Apr 2007.

⁴⁶ Profundo, "Controversiële beleggingen van Nederlandse pensioenfondsen; een onderzoeksrapport voor Zembla," March 2007, ⁴⁵ <<http://www.profundo.nl/downloads/zembla.pdf>> (Mar 2007).

⁴⁷ BAE Systems plc, Bankscope, ING Shareholdings data from Sep 2005 (accessed Mar 2007).

⁴⁸ Campagne tegen wapenhandel, "Pensioenfondsen beleggen in kernwapens, marteling en wapenbeurzen," press release, 19 March 2007, <<http://www.stopwapenhandel.org/actueel/persberichten/2007/persbericht1903pensioenfondsen.pdf>> (Mar 2007).

ING explains that it must respect the investment instructions from third parties, such as investing in or beating a certain index. The defence policy of ING only applies to ING's proprietary assets, the investments of which ING itself is both economic and legal owner. ING emphasises that it does offer sustainable investment funds and portfolio screening for customers who wish to exclude defence industry securities from their portfolio.

Please note the case occurred in 2007 and not in 2006, but it has been included here because it might be of interest to readers.

In March 2007, an NGO issued a press release, stating the ING employee pension fund has been investing in shares of the company L-3 communications that makes parts of cluster bombs and that provides personnel for the prison of Guantanamo Bay. The pension fund of ING is also investing in the biggest weapon producers in the world, including Lockheed Martin, Northrop Grumman, Raytheon, General Dynamics, and EADS.⁴⁸

ING replied the employee pension fund to be a separate legal entity. Like all third party investments, the ING Defence Policy does not apply to the fund.⁴⁹

Botnia pulp mill in Uruguay - ING was asked to participate in the financing of the construction of a huge paper mill of Botnia in Uruguay. According to the Argentinian human rights organisation CEDHA, this project would result in human rights violations and would have detrimental economic and environmental impacts.⁵⁰

As ING was asked to participate in the financing of the project, the company started an assessment for compliance with the Equator Principles. However, on 12 April 2006, **ING communicated** 'further participation in the process - whereby funds would be made available to the project - is no longer under consideration.'⁵¹ In other words, ING would no longer consider financing the project. ING stated the decision was not based on ING's assessment of the project's compliance with Equator Principles. The reason for the decision was not disclosed.⁵²

Shareholdings for third parties in companies violating human rights - At its annual shareholders' meeting in 2006, ING has been accused of holding shares in companies that violate human rights in different ways.⁵³ These include Total and Wal-Mart. ING holds shares in these companies for third parties through ING Investment Management and ING Investments.

- Total, part of TotalFinaElf S.A., is an oil company with operations in Birma. The regime of this country has internationally been condemned for constant breach of human rights. The investment and income from Total is supporting the financial means of the government of Birma. Also, the government used to support and protect the operations of Total with forced labourers, which has resulted in lawsuits against Total in Belgium and France.⁵⁴ ING has increased its shares in Total by around 11% in the last quarter of 2006, up to a total of around US\$ 55 million or 0.02% of all outstanding shares.⁵⁵

⁴⁸ Campagne tegen wapenhandel, "Pensioenfondsen beleggen in kernwapens, marteling en wapenbeurzen," press release, 19 March 2007, <<http://www.stopwapenhandel.org/actueel/persberichten/2007/persbericht1903pensioenfondsen.pdf>> (Mar 2007).

⁴⁹ ING, comment on draft overview, 5 Apr 2007 and 13 Apr 2007.

⁵⁰ See e.g. CEDHA, OECD Guidelines Specific Instance Regarding Pulp Paper Mill Investment in Fray Bentos Uruguay by Botnia S.A., <http://www.cedha.org.ar/en/initiatives/paper_pulp_mills/oecd-specific-instance-botnia-eng.pdf> (Mar 2007).

⁵¹ A. Cohen Stuart, ING Group, letter to Centre for Human Rights and Development, 12 Apr 2006, <http://www.cedha.org.ar/en/initiatives/paper_pulp_mills/ing-pullout-letter-april-12-2006.pdf> (Mar 2006).

⁵² ING, comment on draft overview, 5 Apr 2007 and 13 Apr 2007.

⁵³ Netwerk Vlaanderen, "Aandeelhouders protesteren tegen ING-investeringen in mensenrechtenschendingen," Press release, 24 April 2006, <http://www.netwerkvlaanderen.be/nl/index.php?option=com_content&task=view&id=263&Itemid=256> (Mar 2007).

⁵⁴ See e.g. Burma Centrum Nederland, "Total campagne, Achtergrond," <http://www.burmacentrum.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=157&Itemid=0> (Mar 2007); Netwerk Vlaanderen, *Investeert uw bank in Birma? Een onderzoek naar de financiële links tussen vijf bankgroepen en bedrijven die mensenrechten schenden*, Feb 2006, <http://www.netwerkvlaanderen.be/nl/files/documenten/campagnes/bankmensenrecht/mini_dossier_Birma_NL.pdf> (Mar 2007), p. 8.

⁵⁵ Nasdaq, TotalFinaElf ,Holdings summary, <<http://holdings.nasdaq.com>> (20 Mar 2007).

⁵⁶ ING, Dilemmas, <http://www.ing.com/group/showdoc.jsp?docid=151985_EN&menopt=ins|dil> (20-03-07).

On its corporate website, *ING responds*:

'In 1997, ING closed its Burma Representative Office. Since then, we are no longer present in this country, nor do we conduct business or finance projects in Burma.

ING was requested to convince companies doing business in Burma to stop their activities in this country. If the companies involved chose to continue their activities in Burma, ING was asked to divest its shares in these organizations or to stop financial dealings with these companies.

After thoughtful consideration, ING considers the requested addition to the current policy not feasible. In the international business environment there are hundreds of companies with some form of relationship with Burma, many of which are large international conglomerates. ING is not able to exclude such an extensive group of companies from its business portfolio.'⁵⁶

- Wal-Mart is a US-based supermarket that has engaged in repeated violations of core labour standards. Wal-Mart has been charged with discrimination against women in a class action suit,⁵⁷ was fined in February 2006 for offering employees illegal pay rise to give up union rights, and has been accused of severe breaches of core labour rights⁵⁸ in factories directly producing for its UK subsidiary Asda,⁵⁹ for example. In 2006, ING reduced the amount of shares held in Wal-Mart to 0.09% of the total value of Wal-Mart's shares, with a combined value of US\$ 275 million.⁶⁰ The remaining shareholdings do not support the promotion of human rights, including core labour rights and non-discrimination, as stated in ING's Business Principles.

56 ING, Dilemmas, <http://www.ing.com/group/showdoc.jsp?docid=151985_EN&menopt=ins|dil> (20-03-07).

57 "Federal Court of appeals upholds largest class certification in history in Wal-Mart gender discrimination case," 6 Feb 2007, <http://www.walmartclass.com/walmartclass_press_advisory-9th_circuit.html> (Mar 2007).

58 Food & Drink Europe-com, "Asda Wal-Mart guilty of anti-trade union activity," 14 Feb 2006, <<http://www.foodanddrinkeurope.com/news-by-product/news.asp?id=65803&idCat=140&k=asda-wal-mar>> (22-03-2007)

59 War on Want, Fashion Victims - The true cost of cheap clothes at Primark, Asda and Tesco, Dec 2006, <<http://www.waronwant.org/Fashion+Victims+13593.twl>> (22 Mar 2007).

60 Nasdaq, Holdings Summary, Wal-Mart Stores Inc., <<http://www.nasdaq.com>> (20-03-2007); for shareholding in 2004-2005, see Netwerk Vlaanderen, Waar ligt de grens? - Een onderzoek naar de financiële links tussen vijf bankgroepen en bedrijven die mensenrechten schenden, Brussels, November 2005, p. 48.

61 WHO, International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes, 1981, <http://www.who.int/nutrition/publications/code_english.pdf>; WHO International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes: Frequently Asked Questions, 2006, <http://www.who.int/child-adolescenthealth/New_Publications/NUTRITION/ISBN_92_4_159429_2.pdf> (Mar 2007).

62 IBFAN, Indonesia: Code Violations, March 2004, <http://www.ibfan.org/site2005/abm/paginas/articles/arch_art/261-3.pdf> (Mar 2007).

Numico

Marketing in Indonesia - The International Baby Food Action Network (IBFAN) focuses on violations of the International Code for Marketing of Breast-milk substitutes by baby food companies. This code was officially adopted by the WHO in 1981. All member states have been urged to translate the code into national legislation or regulations and monitor compliance with the code. Responsibility for ensuring compliance lies with individual governments.⁶¹

As IBFAN points out, the points of the Code are the following:

- A ban of all advertisements and promotions of products to the general public
- A ban on samples and gifts to mothers and health workers
- A requirement of information materials to advocate for breastfeeding, to warn against bottle feeding and NOT contain pictures of babies or text that idealize the use of breast-milk substitutes
- A ban on the use of the health care system to promote breast-milk substitutes
- A ban on free or low-cost supply of breast-milk substitutes
- Health officials are only allowed to receive samples for research purposes
- A demand that all product information is factual and scientific
- A ban on sales incentives and direct contact with mothers
- A requirement that labels inform fully about the correct use of infant formula and the risks of misuse
- A requirement for labels to NOT discourage breastfeeding

In 2004, IBFAN published a report on violations of the code in Indonesia.⁶² It reports that promotional materials of Nutricia and its subsidiary Sari Husada, including calendars, posters, clocks and baby ID cards, were found at health clinics and hospitals. IBFAN also states that Nutricia supplied these hospitals and clinics with free samples and bulk supply of formula. In another report by the same NGO, accusations are made about Nutricia regarding violations of the code on a number of points. Concrete examples, including from Indonesia, are given about direct promotion to the public, promotion in health facilities and to health workers, labelling that violates the Code, and the use of baby pictures on their products.

These violations have also occurred in 2006; a doctor in Indonesia reports about visits that he and a team of medical experts made to health clinics in rural Indonesia in February 2007.⁶³ They visited the Indonesian islands of Aceh, Medan, Banteng, Yogyakarta, Central and Eastern Java, and Lombok. He reports that in all the clinics and hospitals that the team visited, products by Nutricia and Sari Husada were promoted. The labels advertise these products for babies in the age groups 0-6 months and 0-12 months. This is in direct violation of the International Code, as well as Numico's own Guiding Principles on the Marketing of Infant Formula. While the packaging has pictures of teddy bears in the front, the mention of breast feeding as the best option is only in very small print on the back. Numico distributes its products to clinics and hospitals through agents, who are paid on a commission basis. It is the doctor's professional opinion that the presence of these infant formula products has had an effect on the high rates of diarrhoea in Indonesia.

Numico provided the following statement on the matter: *'Both companies [Numico/Nutricia and Sari Husada]] conduct their business in accordance with the principles of fair competition, local practice and all applicable regulations. This is also stated in the Company's Code of Conduct.'*⁶⁴

61 WHO, International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes, 1981, <http://www.who.int/nutrition/publications/code_english.pdf>; WHO International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes: Frequently Asked Questions, 2006, <http://www.who.int/child-adolescenthealth/New_Publications/NUTRITION/ISBN_92_4_159429_2.pdf> (Mar 2007).

62 IBFAN, Indonesia: Code Violations, March 2004, <http://www.ibfan.org/site2005/abm/paginas/articles/arch_art/261-3.pdf> (Mar 2007).

63 Email contact with doctor in Indonesia, 07 Mar 2007; IBFAN-ICDC & UNICEF, Pelanggaran Kode di Indonesia: Survei tentang tingkat penerapan Kode Internasional pemasaran Pengganti SAI dan Resolusi WHA terkait, Indonesia, 2006..

64 Email from Numico in response to this report, 05-04-07.

Nutrition claims in the UK - The Food Standards Agency (FSA) in the UK has announced in March 2007 that it would increase efforts to ban certain nutritional claims made on packaging of infant formula.⁶⁵ The decision relates to all claims made that compare the formula with mother milk, in order to avoid misleading mothers. The crackdown does not follow new legislation, but is a renewed attempt to make infant formula producers follow existing EU legislation. Claims such as 'Now even closer to mother milk' as can be found on Nutricia's Cow & Gate products, and 'supports your baby's immune system' and 'the closest to breast-milk' on Milupa's Aptamil First, are targeted by the FSA. In response, a Nutricia representative said that the company will change the labelling from next month on, incorporating FSA's requests. In response to this report, Numico states that all claims they make are in line with existing legislation. If these claims are not in line, they will be changed.⁶⁶

In its Code of Conduct, Numico states: *We and our employees are committed to comply with all applicable laws and regulations of the countries in which we operate.*⁶⁷ The abovementioned case implies that Nutricia was not abiding by the EU legislation up until this moment. In The Netherlands, Numico made similar, illegal claims in a letter sent to a mother.⁶⁸ The letter can be found in full in the annex. No reports have been found that show that Nutricia is planning to change the packaging in The Netherlands or other European countries. Numico's response to this report was that: *"the company's intention is not to compare breastfeeding to Nutrilon. It is only to stress the working of pre-biotics which is comparable with the effects of breastfeeding. We will not use these wordings again since we understand that this can give a different perception."*⁶⁹

Misinterpretations of the International Code of Marketing of Baby food - The IBFAN has published a report, in which it accuses Numico of a conscious misinterpretation of the International Code for Marketing of Baby food, in order to make it suitable for its own interests.⁷⁰ Numico has its own Guiding Principles for the Marketing of Infant Formula. IBFAN shows eight points in which the principles differ from the code, and point out how this benefits Numico:

- Scope (Numico changed the term "*breast-milk substitutes*" to "*starter formula*")
- Universality (Numico will adopt the code only "*as legally and socially appropriate to the specific situation in each country where NUMICO products are sold.*")
- Information and education (Numico has guidelines on promoting advertising and other promotional material, which is banned altogether by the Code)
- Promotion of breast-milk substitutes other than infant formula (Numico ensures that marketing will not discourage continued breastfeeding, while the marketing itself is not according to the code)
- Advertisements to health workers for the purpose of trade (Numico will not state that breastfeeding is the best option when advertising to health workers, while health workers should only be contacted for research purposes).
- Labelling, sampling and free supplies (Numico's restrictions only cover infant formula, while the Code restricts all breast-milk substitutes)
- Legislation and monitoring (Numico uses the term "*as appropriate in each individual country*", while the code is universal)
- Missing points (Numico leaves a number of points from the Code out of its Guiding Principles)

Whereas IBFAN only points out the differences in policies, the abovementioned claims by the Indonesian doctor show that the practices also follow Numico's internal guidelines, rather than the International Code. This would be inconsistent with official norms set by the WHO and agreed upon by all member states. According to Numico, *"Numico's companies are following the WHO guidelines as stated in Code of Conduct. If exceptions are found then this will be corrected."*⁷¹

65 S. Coulter, "Baby milk firms told to drop nutrition claims," The Daily Mail, 12-03-07,

http://www.dailymail.co.uk/pages/live/articles/health/healthmain.html?in_article_id=441566&in_page_id=1774 (21-03-07).

66 Email from Numico in response to this report, 05-04-07.

67 Numico, Numico 05/06 Sustainability Report, p.55.

68 Email contact with Dutch IBFAN representative, 16-03-07.

69 Email from Numico in response to this report, 05-04-07.

70 Y.J. Kean, International Code Documentation Centre, "Nutricia and the International Code: Where Do They Differ?," March 2006.

Marketing violations in The Netherlands - The Dutch branch of IBFAN, the Stichting Baby Voeding, has reported a number of baby food marketing violations in The Netherlands.⁷² Through email contact, the NGO sent a number of pictures and descriptions of Nutricia's marketing practices. These include the use of baby pictures on the packages (see annex), which is in violation article 9.2 of the International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes that states: *Neither the container nor the label should have pictures of infants, nor should they have other pictures or text which may idealise the use of infant formula.*⁷³

For 2006, Stichting Baby Voedsel has reported four violations of the International Code, including a stand at a pregnancy fair, letters sent to mothers promoting their products, and the use of a teddy bear in a door-to-door advert for infant formula.⁷⁴ These violations include cases related to follow-up formula products.

Numico responded that the company does not use advertising or direct marketing to the 'full range of Infant Formula'.⁷⁵ It only markets products from 6 months onwards, or in certain countries from 12 or 24 months, depending on local legislation. However, according to the International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes, follow-up formula, used for children 6 months of age or older, is also regarded as a breast-milk substitute and therefore falls under the scope of the code.

71 Email from Numico in response to this report, 05-04-07.

72 H. Hayes, chairperson Stichting Baby Voedsel, email, 16-03-07.

73 IBFAN website, The International Code of Marketing of Breast-milk Substitutes, no date, <http://www.ibfan.org/english/resource/who/fullcode.html> (20-03-07).

74 H. Hayes, chairperson Stichting Baby Voedsel, email, 16-03-07.

75 Email from Numico in response to this report, 05-04-07.

Philips

Violation of labour rights at Chinese supplier Jiangmen Gloryfaith - SACOM (Students and Scholars against Corporate Misbehaviour) has published a research report on labour conditions in the ICT Industry. For this research, which was commissioned by SOMO,⁷⁶ SACOM interviewed of Gloryfaith's production workers (seven male and three female young migrant workers in individual interviews) outside the plant in August 2006.

Gloryfaith manufactures of printed circuit boards (PCBs), laminates, copper foil, glass fabric, bleached craft paper, and specialty chemicals. Gloryfaith's average monthly production output is 180,000 square feet of single-side and 150,000 square feet of multi-layer (up to 50 layers) printed circuit boards (PCBs). Various types of PCBs are further processed by other factories in the upper stream of the supply chains. Finished products include desktop and laptop computers, LCD and magnetic products, household electrical appliances, audio-visual devices, and digital consumer electronic products. Brand-name corporations such as IBM, HP, Philips, TCL, LG, Sharp, Samsung, and Sony are major buyers.

Illegally Low Wages - At Gloryfaith the basic monthly wage is well below the legal minimum level. In this factory overtime wages are not paid at the levels of 1.5 times the normal rate on weekdays, 2 times on Saturdays and Sundays, or 3 times on statutory holidays.

Excessive Working Hours and Forced Overtime - The major problem is that the factory adheres to a 'normal' work month of 26 days, instead of five-day weeks (or 20.92 days in a month in Jiangmen City). The day-shift workers typically do three hours overtime work for everyday between Mondays and Saturdays. In other words, for a 26-day work month, the overtime working hours are as many as 110 hours (3 hours x 22 week days + 11 hours x 4 Saturdays = 110 hours; which far exceeds the maximum legal limit of 36 overtime hours in a month). Night-shift workers even have to do overtime work for four hours per day, by starting at 8 PM and finishing at 8.30 AM with only a 30-minute break at midnight. During peak production seasons workers are further required to work on Sundays. Overtime work is mandatory. Our interviewees felt stressed because the working hours were extremely long (Articles 36, 38, and 41 of the Chinese Labor Law on working time are not enforced). One worker of the PT department testified that he did not have a rest day for an entire month.

Delay of Wage Payments - In addition to the serious problem of illegally low wages, Gloryfaith pays the workers for the first month of work only until the end of the second month. Such deliberate delay in wage payment is a violation of workers' legal rights (Article 50 of the Chinese Labor Law).

Fines and Punishments - Absenteeism is penalized by a fine of 70 yuan, "misdemeanor offenses" and "disruptions to production" workers are charged between 10 to 300 yuan. From the workers' point of view the managers are subjective and abusive in exercising their power. According to Article 50 of the Chinese Labor Law, workers wages cannot be deducted without justification.

Poor Health and Safety - What is worrying is that none of the workers have received any training on the potential hazards of using industrial chemicals. The management has not provided the workers with chemically-resistant, face-masks, or safety glasses in the production processes. Two out of the seven male workers interviewed at the factory were able to name the chemicals they used frequently: sulphuric acid and nitric acid - both are strong oxidizing agents. Contact with the eyes or skin can cause serious permanent damage. The workers all suffered skin redness and pains (hands, face, and shoulders) and have called for medical aid. Similarly, nitric acid is a highly corrosive liquid, which is a toxic acid that cause severe burns. Inhalation of vapors may cause breathing difficulties and lead to pneumonia and pulmonary edema. Vapors may also cause damage to the eyes. Occupational health and safety measures are neglected in Gloryfaith. There is also no provision of regular health check services to the production workers. They have long been exposed to a hazardous environment without any protective gear.

⁷⁶ SACOM, An Investigative Report on Labor Conditions of the ICT Industry: Making Computers in South China, Submitted to SOMO, Part II of the two-series studies of the ICT Industry in South China, November 2006. See for a complete description of the case in the report available at: http://www.campagneoecumenique.ch/IMG/pdf/9._Chine-SACOM_sector_report_Nov2006.pdf

Non-Provision of Social Insurance Benefits - Lowest-rank workers are excluded from insurance schemes. No medical or industrial injury insurance is provided.

Managerial Disciplines - Installation of 24-hour surveillance cameras on the shop floors.

Violation of labour rights at Chinese supplier Dongguan Primax Electronic Products - SACOM has published a research report on labour conditions in the ICT Industry. For this research, which was commissioned by SOMO, SACOM⁷⁷ interviewed 10 of Primax' production workers (six female and four male workers) outside the plant in February 2006.

Taiwan-owned Primax Electronics Ltd. is a supplier of consumer and business electronics, founded in 1984 and listed on the Taiwan Stock Exchange in January 1995. Its Chinese plants and workers' dormitories are located in industrialized Shijie Town, northeast Dongguan City. The main plant has a large workforce of over 3,000. Including its branches, it employed tens of thousands workers at the time of the field investigation in February 2006. They supply computer peripherals (such as wired or optical wireless "PC mouse") and imaging products (such as scanners and printers) for IBM, Dell, HP, and Philips. They also manufacture other office equipment (such as shredders) and communication devices (for example, MP3 players).

Illegally Low Wages - The management also hires short-term or casual laborers to fill rush orders. These workers have to complete a standardized 11-hour work shift, six to seven days a week. Their wages are fixed either at 700 or 800 yuan a month, depending on their work positions. They are seriously underpaid. The legal minimum wages in Dongguan City between 2005 and August 2006 should at least be 574 yuan / month (hourly wages = 3.43 yuan).

For example: a casual worker is required to do overtime work for three hours on weekdays (overtime wages at 1.5 times the normal wages) and for 11 hours on Saturdays (2 times the normal wages). The payment is follows.

- Basic wages: 574 yuan
- Overtime wages on weekdays: 5.14 yuan x 3 hours x 20.92 days = 322.57 yuan
- Overtime wages on Saturdays: 6.86 yuan x 11 hours x 4 days = 301.84 yuan
- Total: 1,198.41 yuan

Obviously, even if the worker at Primax Dongguan could receive the highest possible monthly payment of 800 yuan, it still falls short of 398.41 yuan.

Excessive Working Hours and Forced Overtime - At Primax Dongguan, in addition to the normal 168 working hours a month (8-hour work days x 20.92 days), workers are required to do overtime work from 80 to 100 hours a month. The 10 interviewees declared that overtime work on weekdays and Saturdays was mandatory. During peak seasons, they also had to work on Sundays, without one day of rest. This far exceeds the maximum overtime limit of 36 hours a month (Article 41 of the Chinese Labor Law).

Fines and Punishments - A worker will be fined 100 yuan if he or she loses the staff card, which is part of the work uniform. Workers told that when they fail to achieve the hourly output quota, they are forced to work overtime without pay.

Labour rights violations at Jabil Circuit de Chihuahua, Mexico - Jabil Circuit, an electronics manufacturer with large operations in Chihuahua, Mexico. The Guadalajara plants had around 4000 workers in 2006.⁷⁸ End 2006 and beginning 2007, Jabil Circuit fired a large number of workers and it currently has approximately 2,300 employees in Chihuahua.⁷⁹ Philips has been a customer of the company for at least three years and it was one of the two principal customers in 2006, next to HP. In total, some 1,000 employees worked on production lines for Philips. The address of the plant is:⁸⁰

77 SACOM, An Investigative Report on Labor Conditions of the ICT Industry: Making Computers in South China, Submitted to SOMO, Part II of the two-series studies of the ICT Industry in South China, November 2006. See for a complete description of the case in the report available at: http://www.campagneoecumenique.ch/IMG/pdf/9._Chine-SACOM_sector_report_Nov2006.pdf

78 Electronicsonline, 23 May 2006, "Nuevo director de Jabil México," http://electronicsonline.com/noticias/notas.php?id=3419_0_1_0 (23 Feb 2007).

79 Circuitree, 1 Feb 2007, "Jabil Awarded AS9100 Aerospace Certification in Chihuahua," http://www.circuitree.com/CDA/Articles/Fabrication_News/BNP_GUID_9-5-2006_A_100000000000047124 (23 Feb 2007).

80 Jabil website, http://www.jabil.com/contact_us/worldwide_operations.html (23 Feb 2007).

Intoxications of workers - In 2006 there were three intoxications in Jabil Circuit. At the first, starting on 27 March, more than 600 workers were intoxicated after consuming contaminated water and 72 of them were hospitalized. In the months after the big intoxication many workers continued with having complaints. The source of the problem was contamination of the drinking water system inside the plant.

Jabil tried to conceal the problem. The workers were given pills and being told that it they should go back to work. Even though the complaints such as diarrhoea, vomiting and dizziness continued, workers did not get sick leave or an exit pass required to leave the plant to receive medical treatment. Workers were threatened with dismissal and losing their productivity bonus if they would inform the press about the accident. One worker was fired while she was internated as a consequence of the intoxication.

The company did not inform the local authorities or health services, which therefore could not provide timely assistance. They were informed by family members of the workers and arrived at the plant three days after the mass the intoxication had started, while work had continued in different shifts and more workers become sick. When they arrived, they were still denied access to the plant for several hours. There had been instances in the past where the company has denied access to the plant in case of emergencies. Authorities announced that the company would be sanctioned for denying the emergency services access to the company.⁸¹ The intoxication affected workers of the entire plant, thus including the production lines of the main clients HP and Philips. At the end of May there was another intoxication. This time 23 people suffered from intoxication after eating a soup in the plant restaurant. Whereas the cause of the intoxication was the same as for mass intoxication in March, less workers were affected and the symptoms were less severe.⁸²

Health problems - In 2005, a female employee asked her supervisor to move her to another production line when she found out that she was pregnant, since she was working with lead. Her supervisor refused. On 17 November, being three months pregnant, she arrived to her work not feeling well. When she went to the bathroom she found out that she was bleeding and went to the doctor, who told her that she could go back to work. Back to the production line she told her supervisor she was feeling sick and asked him permission to leave. After calling the doctor, he did not give permission immediately, but later in the morning she was given an exit pass to leave the plant and was admitted to the hospital. The baby had not grown properly because of contact with lead and she had a miscarriage. HP responded by requiring Jabil Circuit to improve health and safety conditions in the plant. Philips did not respond.

Prohibition to organise - Jabil Circuit in Chihuahua does not have a trade union and workers were not allowed to organise themselves. When new employees entered the company, they had to sign a declaration that they will not organise themselves. In June 2006, after a meeting with CEREAL, Jabil Circuit promised to end this practice. However, workers are still not able to organise themselves.⁸³

Excessive wage deductions - From the workers' point of view, Jabil Circuit makes excessive wage deductions for punctuality failures, which is a common practice in the Mexican electronics industry. One worker of Jabil Circuit explained that for one missed working day, the company deducts 550 pesos (approx. €40), while workers earn on average some 100 pesos (approx. €7) per day. Electronics companies responded that the deductions do not concern the basic wage, but missed punctuality bonuses for workers who have not missed work and have not been late in during full month.⁸⁴

81 F. Meza, "Se intoxican con agua más de 300 en maquila," "También en 2002 negaron acceso a servicios de emergencia," O. Chavez, "Sancionaran a empresa por ocultar emergencia," El diario de Chihuahua, 30 Mar 2006; J.M. Vergara Gonzalez, "Mas intoxicados ayer en la maquila," El diario de Chihuahua, 1 Apr 2006; "Desmiente maquiladora a El Heraldo," El diario de Chihuahua, 4 Apr 2006; "Aplican sancion minima a Jabil," El diario de Chihuahua, 4 Apr 2006.

82 "Intoxicados en maquila," El heraldo de la tarde, 26 May 2006; "Intoxicados con comida 13 empleados de Jabil Circuit," El diario de Chihuahua, 27 May 2006.

83 E-mail correspondence with CEREAL, Feb 2007.

84 CEREAL, New technology Workers: Report on Working Conditions in the Mexican Electronics Industry, 2006, <http://www.imfmetal.org/main/files/06071816152666/cereal_electronics_report.pdf> (26 Feb 2007), p. 38; E-mail correspondence with CEREAL, Feb 2007.

Labour rights violations at Sanmina SCI Systems de México - Sanmina SCI, an electronics manufacturer, has five plants in Guadalajara with a total of more than 10,000 employees. The company has been operating in Guadalajara for more than 18 years. Worldwide, Philips is one of the 15 top customers of Sanmina SCI.⁸⁵ Although it may not be the principal customer of Sanmina SCI in Guadalajara, it is known that at least one of the plants produces for Philips.⁸⁶ Apparently, this is Plant 1 of Sanmina SCI Systems de México, S.A. De C.V (previously plant 29 of SCI Systems de México, S.A. De C.V.).⁸⁷

Research by CEREAL in 2006 found various problems regarding labour issues at Sanmina SCI in Mexico in general. These are described below. The findings have not been directly communicated to Philips. It is not clear to what extent Philips has been aware of these practices and is monitoring its supplier Sanmina SCI to ensure compliance with minimum labour norms in the future.

Repeated temporary contracts - In some plants, Sanmina SCI has been employing plant workers on series of temporary contracts. This is a common practice in the electronics industry in Mexico but is illegal under Mexican law. In practice, it increases job insecurity, rights to vacation days, and rights to compensation in case of dismissal. In one case (in a different plant than the one mentioned above), an employee of Sanmina SCI had worked for three years on repeated contracts of 28 days, 2 months, or 3 months. It is not known to what extent such contracting practices occur throughout the company in Mexico.

Sanmina SCI responded that it would sever links with some employment agencies and would, from 2006 onwards, provide severance pay to unfairly dismissed employees. In addition, the company will implement a plan to reduce the number of subcontracted employees to 60% in 2007.⁸⁸

Phantom trade union - Sanmina SCI has a so-called phantom union, which collaborates with the management and is unknown to the workers themselves, while they are automatically affiliated to it. Plant workers only found out that a trade union exists because a membership fee is deducted from their wage. The name of the trade union is the *Sindicato de Trabajadores y Empleados en Comercio y Oficinas Particulares del Estado de Jalisco* (Trade Union of Commerce and Private Offices' Employees of the State of Jalisco). The contract between the management and the union forces around 7,500 workers to be members of the union.⁸⁹ Although such practices are relatively common in Mexico,⁹⁰ they violate core conventions of the International Labour Organisation (ILO) and the OECD Guidelines for Multinational Enterprises. The latter state in chapter IV on Employment and Industrial Relations, article 1a) based on the corresponding ILO conventions, that enterprises should 'respect the rights of their employees to be represented by trade unions and other bona fide representatives of employees, and engage in constructive negotiations (...)'.⁹⁰

Recruitment discrimination - During past recruitment interviews by employment agents for jobs at Sanmina SCI, questions suggesting discriminatory practices were asked, for example:

- 'Do you have relatives who are lawyer or belong to a labour union?'
- 'When was your last menstruation period?'
- 'Do you have tattoos?'
- 'Do you have family who are politicians or militaries?'

In addition, urine samples of women candidates were taken to test for pregnancy and men and women were required to remove some of their clothes to check for tattoos.

85 Sanmina SCI, Prospectus, 2006, <http://www.shareholder.com/sanm/downloads/Sanmina-SCI_Prospectus2006.pdf>; Sanmina-SCI Corporation, Form 10-K, 2005, <http://yahoo.brand.edgaronline.com/EFX_dll/EDGARpro.dll?FetchFilingHTML1?SessionID=9f81f2b12EMBC8Z&ID=4098040> (26 Feb 2007).

86 E-mail correspondence with CEREAL, Feb 2007.

87 Gerencia de Seguridad Radiológica, "Registro," Aug 2003, <http://www.cnsns.gob.mx/agosto_2003.pdf> (26 Feb 2007).

88 CEREAL, New technology Workers: Report on Working Conditions in the Mexican Electronics Industry, 2006, <http://www.imfmetal.org/main/files/06071816152666/cereal_electronics_report.pdf> (26 Feb 2007), p. 18-21.

89 CEREAL, New technology Workers: Report on Working Conditions in the Mexican Electronics Industry, 2006, <http://www.imfmetal.org/main/files/06071816152666/cereal_electronics_report.pdf> (26 Feb 2007), p. 42.

90 See e.g. SOMO, Philips Mexicana - Summary report, 2006, <<http://www.companymonitor.org/download/publications/PhilipsMexicosummaryreport.pdf>> (Feb 2007), p. 8-11.

Sanmina SCI responded that it has a non-discrimination policy. Representatives acknowledged that some of these practices had taken place until late 2003, but have gradually disappeared. CEREAL has confidence in the efforts of SCI Sanmina to eliminate discriminatory practices, but called for better monitoring of employment agents.⁹¹

Excessive wage deductions - From the workers' point of view, Sanmina SCI makes excessive wage deductions for punctuality failures similar to Jabil Ciruicts. The deduction for a missed working day is 200 pesos, compared to average earnings of 90 pesos per day.⁹²

Health and safety problems in Philips Manaus, Brazil - In 2002 and 2003, there have been substantial reorganisations in the operations of Philips in Manaus, Brazil, which included imposing higher productivity requirements. Apparently, this has resulted in an increase in the number of accidents and work-related diseases, although the latter might not always be recognised as such by the management of Philips Manaus. The most common types of accidents are cuts in the hands or fingers caused by the operation of production machinery or assembly operations.

The table below lists the number of accidents known by the union for the period 2002-2006. The figure of 2006 corresponds to the period of January to July only. Note that it is not certain whether Philips has informed the union of all accidents in these years.

Year	2002	2003	2004	2005	Jan-Jul 2006
Number of reported accidents	10	12	18	44	11

Source: *Comunicados de Acidente de Trabalho (CATs)*

Although it seems that the frequency of accidents has decreased from 2005 to 2006, it is still higher than in 2002 and 2003, before higher productivity levels were imposed. This might not be consistent with company policies to minimize workplace accidents and Philips' GBP Directive 10 on Health and safety, which includes a commitment to '*consult and co-operate with employees and/or their representatives*' and '*maintain preventive practices and responsive procedures with regard to emergencies and accidental events*'.

91 CEREAL, New technology Workers: Report on Working Conditions in the Mexican Electronics Industry, 2006, <http://www.imfmetal.org/main/files/06071816152666/cereal_electronics_report.pdf> (26 Feb 2007), p. 12-3.

92 CEREAL, New technology Workers: Report on Working Conditions in the Mexican Electronics Industry, 2006, <http://www.imfmetal.org/main/files/06071816152666/cereal_electronics_report.pdf> (26 Feb 2007), p. 38; E-mail correspondence with CEREAL, Feb 2007.

93 E-mail correspondence with Instituto Observatorio Social, Brazil, Feb 2007, based on data obtained in Jan-Jul 2006 from, amongst others, the Centro de Referência Estadual em Saúde do Trabalhador da Amazônia (CEREST/AM), the Secretaria do Sindicato dos Metalúrgicos de Manaus, the Delegacia Regional do Trabalho de Manaus.

SBM Offshore

Sakhalin project - SBM Offshore is involved in the Sakhalin II oil and gas project in Russia. The Sakhalin II project has seen controversy for a number of environmental and social issues. It poses a threat to the endangered Western Grey Whales, as the drilling areas are close to the feeding grounds of these animals.⁹⁴ According to Friends of the Earth Netherlands (Milieudedefensie), there are only 100 specimens left.⁹⁵ Environmental contamination and noise could drive the animals away from their feeding grounds. The disposal of waste water and solid waste could also pose a threat to other marine life, such as wild salmon, crab and shrimp. According to the organisation Sakhalin Watch, this could also cause negative economic impacts for local fishermen.⁹⁶ The project has also been the target of protests by indigenous communities on the island, who feel they that were not consulted properly and that no account was taken on the project's impacts on them.⁹⁷

SBM Offshore operates a Floating Storage and Offloading (FSO) vessel called 'Okha', which is contracted by Shell. The FSO has been deployed in this region since 1999⁹⁸, and the contract was extended with two years in 2003⁹⁹. According to the 2005 Annual Report, the contract was extended with an additional year until the end of 2006, and it was expected that the contract could last until the end of 2007. According to the Offshore Technology website, "*the FSO is designed in such a way that it can push through 'young' or 'light' ice. This allows the vessel to remain on-site without risking its ability to reach open water, thereby maximizing oil production*".¹⁰⁰ SBM Offshore explained that the FSO can disconnect from its mooring system in the winter and that no oil is produced in the winter months. The company clarified that it is not '*increasing oil production*'.¹⁰¹

In the past, the Okha FSO has caused minor oil leakages in the region. In 1999, for example, the vessel spilled 1.5 tonnes (10 barrels) of oil in the sea, when connections with the platform snapped and the vessel drifted away.¹⁰² Several NGOs are concerned that precautions are not sufficient and that a catastrophic event, even though it would be unlikely, could cause severe environmental damage.¹⁰³

Kashagan project - In its Annual Report, SBM Offshore makes mention of '*the design and construction of three flash gas compression barges for the Kashagan field in the shallow waters of the Northern Caspian sea offshore Kazakhstan*'.¹⁰⁴ SBM Offshore received the order for this project in 2004, in partnership with Siemens Demag Delaval Turbomachinery BV.¹⁰⁵ The operator of the barges is Agip KCO, a company fully owned by Eni S.p.A. on behalf of a consortium of oil companies, including Royal Dutch Shell, Total and ExxonMobil. The first two barges will be delivered to Agip in the summer of 2007. The flash gas compression barges will be used to compress the gas that is associated with the production of oil. The gas has a high concentration of hydrogen sulphide (H₂S).¹⁰⁶

-
- 94 Sakhalin Environment Watch, Sakhalin II Oil and Gas Project: An Overview of the Problems (draft), 11 Apr 2006, <http://pacificenvironment.org/downloads/Sakhalin%20II%20Overview%20of%20Problems_PDF%2011apr06.pdf> (12-04-07).
- 95 Milieudedefensie website, Globalisering, "*Will The Netherlands invest in a dangerous, large-scale oil and gas project which threatens whales?*", August 2004, <<http://www.milieudedefensie.nl/globalisering/doemee/earthalarm/eng93.htm/view?searchterm=sakhalin>> (12-04-07).
- 96 Sakhalin Environment Watch website, "Economic problems", no date, <<http://www.sakhalin.environment.ru/en/index.php?-section=economicproblems>> (12-04-07).
- 97 BankTrack, Paper on Sakhalin for non-equator banks, April 2005, <weblink> (12-04-07).
- 98 Single Buoy Moorings Inc. website, FSO/FSPO Turnkey, Lease and Operation, "FSO and FSPO Lease Units", no date, <<http://www.singlebuoy.com/HTML/LeaseOperations/Systems/Okha.htm>> (12-04-07).
- 99 Euronext website, Equities, Stocks, "SBM Offshore", no date, <weblink> (12-04-07).
- 100 Offshore Technology website, Industry Projects, Central Asia, Sakhalin II, "Sakhalin II, Sea of Okhotsk, Russia," no date, <<http://www.offshore-technology.com/projects/sakhalin>> (19-04-07).
- 101 H. Peereboom, SBM Offshore NV, email 16-04-07.
- 102 J. Wills, "Counting Russia's Black Gold," The Ecologist, July 2000, <http://findarticles.com/p/articles/mi_m2465/is_5_30/ai_63859399> (12-04-07).
- 103 D. Lawn, R. Steiner & J. Wills, Sakhalin Oil: Doing it right, November 1999, <<http://www.bankwatch.org/documents/sakhalinsoil.pdf>> (24-03-07).
- 104 SBM Offshore, Annual Report 2005, <http://www.sbmoffshore.com/PDF/annrep2005EN.pdf> (12-04-07), p.22.
- 105 BankTrack website, Dodgy Deals, "Kashagan oil project," <<http://www.banktrack.org/?show=dodgy&id=63>> (12-04-07).
- 106 GustoMSC, "Inside: foresight in offshore," Vol.6, April 2006, <<http://www.gustomsc.com/download/Inside%207%20-%20April%202006.lowres.pdf>> (19-04-07).

The Kashagan project is controversial for a number of reasons.

- **Environmental issues:** The project is located within a protected area, the natural reserve of the shallow waters in the northern Caspian sea.¹⁰⁷ This region is home to endangered sturgeon species, as well as the whelping grounds of the Caspian Seal. Due to the extreme climate of very hot summers (+40 oC) and very cold winters (-40 oC) and the shallow waters, the risk of accidents and pollution is very high. Other concerns expressed by NGOs include waste management and oil tanker traffic without the proper oil spill response plans.¹⁰⁸
- **Health issues:** Due to the high concentrations of sulphur in the oil that is extracted in Kashagan, the nearby populations, including people living in the city of Atyrau, face risks of toxic contamination.¹⁰⁹ Both the development of the oil fields and the separation of various sulphides from the oil in the nearby Bolashak Processing Plant increase the risk of exposure to hydrogen sulphide. Hydrogen sulphide is highly toxic for humans, and can lead to permanent memory loss, vision problems, dizziness, headaches and nausea.
- **Transparency:** According to Kazakhstani law, public consultation hearings need to be held before the commencement of any construction project. These public hearings were held in the early autumn of 2006, but were not open to the public, environmentalists or outside experts, nor were local residents informed about these public hearings. The public was also not involved in the project's Environmental Impact Assessment (EIA), and the EIA is not publicly available. This is in violation of the Aarhus convention,¹¹⁰ an international convention on public rights in environmental matters, which has been signed by Kazakhstan.

Although it should be recognised that these issues do not directly relate to the activities of SBM Offshore, the company's involvement in the construction project would entail a shared responsibility for insufficient public consultation and disclosure regarding environmental impacts.

Continuing presence in Burma (Myanmar) - For a number of years, SBM Offshore has been the target of NGO campaigns regarding its continuing presence in Burma (Myanmar). Through a 15-year contract with Petronas, and previously with Premier Oil, SBM Offshore is operating a Floating Storage and Offloading (FSO) vessel in the Yetagan gas field in the Bay of Andaman.¹¹¹ The activities date back to 1998, and in 2000 the first gas was produced in this region.

The continuing presence in the oil industry in Burma made SBM Offshore the target of a campaign by the Burma Centrum Nederland (BCN).¹¹² This campaign, that continued in 2006, focuses on the fact that the Burmese junta is supported by the presence of large multinationals such as SBM Offshore. Through taxes and other payments, they generate revenues for a regime that is subject to UN sanctions due to widespread and serious human rights abuses. These include forced labour, political prisoners and violations against minority women. Large scale environmental damages, in part due to the presence of natural gas projects, have also been regularly reported. The ILO has questioned whether the Burmese government upholds the ILO convention on forced labour, and has, in the past, called on all of its members to review or cut all ties with the country and its government.¹¹³

According to SBM Offshore's Annual Report 2006, the total amount of taxes paid to the Burmese government was US\$ 475,000.¹¹⁴ The company also reports that it has performed internal SA8000 audits, as externally auditing and certification in Burma have been disallowed until the ILO lifts its sanctions against the country.¹¹⁵ According to SBM Offshore,

107 BankTrack website, Dodgy Deals, "Kashagan oil project."

108 Crude Accountability website, "Kashagan Campaign," no date, <http://www.crudeaccountability.org/eng/campaigns/kashagan/kashagan.htm#environment> (12-04-07).

109 Idem

110 Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention), 25 Jun 1998, <<http://www.unece.org/env/pp/documents/cep43e.pdf>> (Apr 2007).

111 SBM Offshore, Annual Report 2005, <<http://www.sbmoffshore.com/PDF/annrep2005EN.pdf>> (12-04-07), p.35.

112 Burma Centrum Nederland website, "Campagne SBM Offshore," <http://www.burmacentrum.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=160&Itemid=0> (12-04-07).

113 See e.g. International Labour Organisation website, Press Room, "ILO governing body concludes 297th session; Considers labour situation in Myanmar, Belarus and other countries," 17-1-06, <<http://www.ilo.org/public/english/bureau/inf/pr/2006/53.htm>> (12-04-07).

114 H. Peereboom, SBM Offshore NV, email 16-04-07.

these internal audits of its suppliers showed that the supplier's activities were acceptable for all SA8000 norms, except for freedom of association.

SBM Offshore has been in dialogue with a number of Dutch NGOs and trade unions about its presence in Burma. In these dialogues, the company has pointed out that its contractual obligations, including a long-term lease contract with Petronas, make it impossible to abandon all of its activities in Burma.¹¹⁶ In April 2002, SBM Offshore announced that it would not engage in any new business activities in Burma. In the joint statement, SBM Offshore (then IHC Caland) also indicated that it would use its position to pressure the Burmese government to uphold human rights, both through direct dialogue as well as through dialogue with Petronas.

BCN's campaign became less intensive in 2003, after SBM Offshore pressured the Burmese government to uphold human rights, and its partner Petronas to uphold the OECD Guidelines on Multinational Enterprises. However, BCN feels that while these are small steps in the right direction, the company should abandon all its activities in Burma. In July 2006, BCN sent a letter to SBM Offshore, urging the company to take additional steps to increase the pressure on the Burmese government.¹¹⁷

BCN received a reply several months later, and followed up with another letter to the company in January 2007.¹¹⁸ In this letter, the BCN states that it regrets not having received an adequate reply on BCN's call to apply maximum pressure on the government to improve the human rights situation. BCN also called on SBM Offshore to join the roundtable discussion on human rights for Dutch multinationals, organized by Amnesty International.

115 Minutes from the meeting between VBDO and SBM Offshore, 09-08-06, received by email 17-04-07.

116 Ministerie van Economische Zaken, Joint Statement by the NCP, FNV, CNV and IHC Caland, July 2004

Shell

Gas flaring and oil spills in the Niger Delta, Nigeria - In Nigeria, Shell operates Shell Petroleum Development Company (SPDC), a joint venture between Shell (30%), Total (10%), Agip (5%) and the Nigerian government (55%). In May 2006 the Nigerian Federal Ministry of Environment, Nigeria Conservation Foundation, and individual scientists concluded in a joint scoping report that the Niger Delta is one of the five most severely petroleum-damaged ecosystems in the world. Gas flaring and oil spills are two of the main causes of environmental damage in Nigeria.

Gas Flaring - Flaring of natural gas mixed with crude oil during oil production has long been a practice of Shell and other oil companies operating in Nigeria, and SPDC's operations account for approximately two-thirds of its flaring worldwide.¹²¹ Gas flaring emits a number of toxic substances that can have severe health effects for local populations and cause environmental problems such as acid rain. In 1996, SPDC committed to ending gas flaring by 2008, but delays have caused the company to set 2009 as the new end date.¹²² Despite this promise, SPDC flared more gas (in cubic feet) in 2005 than it did in 2002, and its flaring target for 2006 was even higher than 2005 levels.¹²³ In November 2005 the Federal High Court of Nigeria ordered SPDC to immediately stop flaring gas, noting that gas flaring is a 'gross violation' of the rights to life and dignity of the Nigerian people. After SPDC appealed the ruling, on 11 April 2006 the High Court granted SPDC a one year stay of execution to stop flaring on the condition that SPDC, along with the Nigerian National Petrol Corporation, submit a detailed plan of action on how gas flaring would be stopped by 30 April 2007. As of 9 May 2007, SPDC had not stopped flaring nor submitted a plan of action.¹²⁴ SPDC has indicated that it disagrees with the ruling.¹²⁵

Oil Spills - According to the above-mentioned May 2006 report by the Nigerian government, "An estimated 9 million - 13 million barrels (1.5 million tonnes) of oil has spilled in the Niger Delta ecosystem over the past 50 years. This means the estimated total volume spilled by the Exxon Valdez in Alaska in 1989 is approximately equivalent to the average oil spill in the Niger Delta each year."¹²⁶ In one example, on 14 August 2006, a conflagration broke out at SPDC's Yorla Well Head-13 in Ogoniland (Rivers State).¹²⁷ The complex well fire raged for nearly three months, spilling tonnes of oil for more than 80 days, before it was put out. The cause of the conflagration has not yet been determined, but SPDC has suggested that the cause was sabotage.¹²⁸ As a policy, SPDC refuses to take responsibility for oil spills caused by sabotage, and it does not compensate communities affected by such spills.¹²⁹ Shell does claim, however, that it will always arrange and pay for clean-up.¹³⁰ In August 2004, the Nigerian Senate passed a resolution demanding that SPDC pay US \$1.5 billion to Southern Niger Delta Ijaw communities as compensation for environmental pollution and degradation in the Delta. When SPDC refused, citing the Senate's lack of jurisdiction, the issue was taken up by

117 Burma Centrum Nederland, letter to SBM Offshore, 18-07-06.

118 Burma Centrum Nederland, letter to SBM Offshore, 07-01-07.

119 Shell 2005 Sustainability Report, p. 27,

<http://www.shell.com/static/envandsoc-en/downloads/about_this_site/shell_sustainability_report_2005.pdf> (Apr 2007).

120 Nigerian Federal Ministry of Environment et al, "Niger Delta Natural Resource Damage Assessment and Restoration Project; Phase 1 - Scoping Report," 31 May 2006.

121 Shell 2005 Sustainability Report, p. 32,

<http://www.shell.com/static/envandsoc-en/downloads/about_this_site/shell_sustainability_report_2005.pdf> (Apr 2007).

122 Ibid.

123 Ibid.

124 Friends of the Earth, "Shell fails to obey gas flaring court order," 2 May 2007,

<http://www.foe.co.uk/resource/press_releases/shell_fails_to_obey_gas_fl_02052007.html> (May 2007).

125 Shell 2005 Sustainability Report, p. 32,

<http://www.shell.com/static/envandsoc-en/downloads/about_this_site/shell_sustainability_report_2005.pdf> (Apr 2007).

126 Nigerian Federal Ministry of Environment et al, "Niger Delta Natural Resource Damage Assessment and Restoration Project; Phase 1 - Scoping Report," 31 May 2006, p.1.

127 It should be noted that SPDC owns and is responsible for the well, but due to political unrest, the company has not had active operations or access to its assets there since 1993.

128 Shell Accountability Coalition, "Use your profit to clean up your mess," 1 February 2007, p.16

<http://www.foeurope.org/publications/2007/SHELL_Use_profits_for%20damage_report.pdf> (Apr 2007).

129 Shell 2005 Sustainability Report, p. 27,

<http://www.shell.com/static/envandsoc-en/downloads/about_this_site/shell_sustainability_report_2005.pdf> (Apr 2007).

130 Shell, comment on draft overview, 27 April 2007.

the courts, and in February 2006, the Federal High Court of Nigeria in Port Harcourt upheld the resolution and ordered SPDC to pay the compensation. Nevertheless, SPDC has not paid and has appealed the High Court's decision.¹³¹

Environmental damage on Sakhalin Island, Russia - The Sakhalin II project is the world's largest integrated oil and gas production project. Sakhalin II was designed by SEIC and is being executed by the Shell-managed Sakhalin Energy Investment Company, Ltd., (SEIC) in which Japan's Mitsui and Mitsubishi also participate. Until recently, Shell owned 55% of the shares in SEIC, but in December 2006 Shell announced that together with the Japanese companies it would sell 50% plus one share in SEIC to Russia's Gazprom. Shell's share was reduced to 27.5%. Shell will continue to manage the project under the new agreement.¹³²

Platforms threaten endangered whales - Sakhalin II includes three offshore platforms, two of which are located close to the feeding grounds of the 100 remaining Western Pacific Gray Whales and therefore threaten that critically endangered population. In November 2006 the Western Gray Whale Advisory Panel (WGWAP), an expert panel set up to protect the whales, issued a report stating that although SEIC had complied with some recommendations, SEIC's construction activities in 2006 clearly breached three of the Panel's recommendations.¹³³ According to Robert Napier, Chief Executive of WWF-UK, "Shell has ignored the expert panel's recommendations".¹³⁴ The WGWAP report also criticises the lack of data provided by SEIC and concludes that even limited analysis has shown that there was an effect on the whales by displacing them offshore.¹³⁵ SEIC has repeatedly claimed that its operations are causing no impact on the whale population,¹³⁶ but according to the WWF, these claims are "unfounded".¹³⁷

Pipeline damages salmon rivers - Sub-sea pipelines will transport oil and gas from the offshore platforms to Sakhalin Island and then traverse 800 kilometres down the length of the island, crossing over 19 active seismic faults and trenching through more than a thousand watercourses, over 100 of which constitute active spawning beds for wild salmon.¹³⁸ Approximately 85% of the pipeline has already been laid, and SEIC has acknowledged that contractors constructing the pipeline have, in some cases, not followed the project's river crossing strategy.¹³⁹ As a result, many of Sakhalin's wild salmon rivers were damaged in 2003-2005.¹⁴⁰ SEIC revised its strategy and strengthened contractor monitoring in 2006,¹⁴¹ but local groups¹⁴² and the Russian federal officials¹⁴³ documented further violations and damage from pipeline construction throughout 2006. An 18 September 2006 report by the Sakhalin Department of the Russian Federal Service for Environmental Protection and Enforcement (Rosprirodnadzor) cites serious violations along the pipeline route and led to a temporary injunction being issued to stop all construction works on the pipeline route

131 Ibid.

132 International Herald Tribune, "Shell cedes control of Sakhalin-2 to Gazprom," 21 December 2006
<<http://www.iht.com/articles/2006/12/21/business/shell.php>> (Apr 2007).

133 Western Gray Whale Advisory Panel, "Report of the Western Gray Whale Advisory Panel at its First Meeting," 9-11 November 2006
<http://www.iucn.org/themes/marine/pdf/WGWAP%201_3%2021%2011%2006.pdf> (Apr 2007).

134 WWF news 29 November 2006,
<http://www.panda.org/about_wwf/where_we_work/asia_pacific/news/index.cfm?uNewsID=89080> (Apr 2007).

135 Western Gray Whale Advisory Panel, "Report of the Western Gray Whale Advisory Panel at its First Meeting," 9-11 November 2006
<http://www.iucn.org/themes/marine/pdf/WGWAP%201_3%2021%2011%2006.pdf> (Apr 2007).

136 Shell 2005 Sustainability Report, p. 24,
<http://www.shell.com/static/envandsoc-en/downloads/about_this_site/shell_sustainability_report_2005.pdf> (Apr 2007).

137 WWF news 29 November 2006,
<http://www.panda.org/about_wwf/where_we_work/asia_pacific/news/index.cfm?uNewsID=89080> (Apr 2007).

138 Pacific Environment, "Risks to Sakhalin's Fisheries," 7 Apr 2007 <<http://www.pacificenvironment.org/article.php?id=250>> (Apr 2007).

139 Shell 2005 Sustainability Report, p. 25,
<http://www.shell.com/static/envandsoc-en/downloads/about_this_site/shell_sustainability_report_2005.pdf> (Apr 2007).

140 Shell Accountability Coalition, "Use your profit to clean up your mess," 1 February 2007, p.19,
<http://www.foeurope.org/publications/2007/SHELL_Use_profits_for%20_damage_report.pdf> (Apr 2007).

141 Shell 2005 Sustainability Report, p. 25,
<http://www.shell.com/static/envandsoc-en/downloads/about_this_site/shell_sustainability_report_2005.pdf> (Apr 2007).

142 Sakhalin Environment Watch, "Photographic Report on the Public Monitoring of the Onshore Pipeline Route of the Sakhalin II Project," Jul 2006, <http://www.bankwatch.org/documents/SEW_monitoring_report_July_06.pdf> (Apr 2007).

143 Russian Ministry for Natural Resources report, 27-30 Sept 2006,
<<http://www.mnr.gov.ru/part/?act=more&id=2964&pid=11>> (Apr 2007).

in the Makarov District. ¹⁴⁴ SEIC has also arranged for independent monitors to be present at the crossing sites and has posted the monitors' reports on its website. ¹⁴⁵ The monitors' reports for the 2006-2007 winter crossing season indicate that contractor performance is improving but document a number of continuing violations. For example, the handling of spoils (removal, storage) was done correctly only 40% of the time; sufficient clean gravel only 65% of the time. Also, the monitors identified several instances of the dewatering of rivers, which can result in the death of aquatic life. ¹⁴⁶ On 20 March 2007, SEIC and Gazprom submitted a correction plan to the Russian Natural Resources Ministry to remedy the environmental violations; the Russian authorities approved the plan on 16 April 2007. ¹⁴⁷

Violation of indigenous people's and women's rights on Sakhalin Island - In April 2006, with the Sakhalin II project more than 75% complete, SEIC released its Sakhalin Indigenous Minorities Development Plan. ¹⁴⁸ The indigenous peoples of Sakhalin have expressed numerous concerns about the Sakhalin II project, principal among which are the project's impacts on hunting, fishing, gathering, and reindeer pasturing grounds; the lack of economic benefit for indigenous people; and the long absence of any kind of indigenous peoples' development plan for the project. In 2005, the Russian Association of Indigenous Peoples of the North, Siberia, and Far East (RAIPON) complained that:

"The indigenous peoples of Sakhalin - who have a traditional self-subsistence economy based on fishing, hunting, reindeer herding and wild plant gathering - disproportionately suffer the negative ecological consequences of project implementation. Structural engineering has destroyed reindeer pastures and forests and construction on the shelf has led to an abrupt decline in fishing and fishing limits for the indigenous population. Indigenous peoples in northern Sakhalin are being left without any sustainable, long-term source of livelihood". ¹⁴⁹

After hundreds of Sakhalin Island's indigenous people protested against the project in 2005, SEIC prepared an Indigenous Peoples' Development Plan and Cultural Heritage Plan in October 2005, but this was after project construction was already 60% complete. SEIC's Sakhalin Indigenous Minorities Development Plan was not developed until April 2006, but, pursuant to ILO Convention 169 "Concerning Indigenous and Tribal Peoples", which the Russian Federation signed, development projects must consider the impacts to indigenous peoples as a "fundamental criteria". ¹⁵⁰

In 2006 Shell worked with the Sakhalin Indigenous Minorities Council to develop the Sakhalin Indigenous Minorities Development Plan, and in January 2007 it published an independent review of the first six months of the Plan's implementation. ¹⁵¹

Women's rights - In September 2006 NGOs CEE Bankwatch Network and Gender Action released a report documenting the rise of prostitution, human trafficking, HIV/AIDS and violence against women in communities affected by SEIC's Sakhalin II project. ¹⁵² The report claims that local communities and women bear an increased burden and poverty as a result of the inflow of predominantly foreign male workers as well as the environmental degradation, land loss and damaged communal infrastructure that the Sakhalin II project has caused. Shell claims that a substantial social investment programme is in place alongside SEIC business activities. ¹⁵³

144 Rospirodnadzor report 15 Sept 2006, <http://www.bankwatch.org/documents/Rospirodnadzor_15Sept2006.pdf> (Apr 2007).

145 SEIC website, River Crossing Performance, <http://www.sakhalinenergy.com/en/default.asp?p=channel_home&c=8> (May 2007).

146 Ibid.

147 L. Kim, "Russia Approves Sakhalin Environmental Plan From Shell, Gazprom," Bloomberg 16 April 2007.

148 SEIC, "Sakhalin Indigenous Minorities Development Plan", April 2006, <http://www.sakhalinenergy.com/en/documents/doc_lender_soc_4.pdf> (Apr 2007).

149 Russian Association of Indigenous Peoples of the North, Siberia, and Far East letter to EBRD, 21 January 2005.

150 Article 7, paragraph 3 of ILO Convention 169.

151 G.E. Guldin, "1st External Monitor Report," January 2007, <http://www.sakhalinenergy.ru/docs/en/180/External%20Monitor%20Report_eng.pdf> (Apr 2007).

152 CEE Bankwatch Network and Gender Action, "Boom time blues: Big oil's gender impacts in Azerbaijan, Georgia, and Sakhalin," September 2006, <<http://bankwatch.org/documents/boomtimeblues.pdf>> (Apr 2007).

153 Shell, comment on draft overview, 27 April 2007. Shell refers to SEIC, "Sakhalin II: A Summary of Social Performance" July 2006, <http://www.sakhalinenergy.com/en/documents/SEIC_Social_Performance_Summary.pdf> (May 2007).

154 OECD, Towards global tax co-operation - Report to the 2000 Ministerial Council Meeting and recommendations by the committee on fiscal affairs (Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development, June 2000), p 17

155 Shell, comment on draft overview, 7 May 2007.

Subsidiaries in tax havens - Shell has a large number subsidiaries of which the country of incorporation suggests that they may be involved in arrangements to avoid corporate tax payments in other countries. The number of fully or partly owned subsidiaries in a selection of countries that have been identified by the OECD as tax havens ¹⁵⁴ is shown in the table below.

Country	Subsidiaries
Bermuda	39
Barbados	6
Isle of Man	4
Cayman Islands	2
Bahamas	2
Vanuatu	1
St Kitts & Nevis	1

Source: UK Companies House, Royal Dutch Shell plc (April 2007).

It is unlikely that all these subsidiaries have real business operations. This is an indication that they may be used in artificial corporate constructions to avoid taxes. Note that the number of subsidiaries in Bermuda is especially large. Furthermore, some countries of incorporation such as Vanuatu and St Kitts & Nevis are relatively uncommon, even among multinational firms with complex holding structures and substantial numbers of subsidiaries in other tax havens. Shell could not give details on the operations of all of these subsidiaries, but explained that some of them would probably sell fuel for local transport. ¹⁵⁵

